

ส่วนที่ 1 โครงการจัดการความรู้และขยายผลแผนชุมชนเอาชนะความยากจน

โดย เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

1. หลักการและเหตุผล

สืบเนื่องจากนโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนของรัฐบาล ที่ได้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ในกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมกับรัฐบาล และเห็นความสำคัญที่จะให้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.)

ศตจ.ปชช. ได้สนับสนุนกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง รู้ปัญหา รู้ศักยภาพ สามารถจัดการและกำหนดอนาคตของชุมชน กำหนดแผนงานกิจกรรม ที่จะนำไปสู่การลดปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ในช่วงที่ผ่านมาได้มีกระบวนการจัดทำแผนชุมชนเพิ่มมากขึ้น จากพื้นที่ต้นแบบขยายการเรียนรู้ไปสู่พื้นที่อื่นๆ และได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายแผนแม่บทชุมชน 4 ภาค เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพแผนชุมชนในพื้นที่ต้นแบบจำนวน 222 ตำบล เพื่อเชื่อมโยงแผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาชุมชน

จากกระบวนการทำแผนชุมชนที่ผ่านมา ได้เกิดความรู้ที่เกิดจากการทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาความยากจนหลายๆด้าน เช่น การจัดการกองทุนของชุมชน การแก้ไขปัญหาหนี้สิน วิสาหกิจชุมชน การจัดสวัสดิการโดยชุมชน ศตจ.ปชช. จึงดำเนินการโครงการจัดการความรู้และขยายผลแผนชุมชนเอาชนะความยากจน โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานรับงบประมาณ ซึ่งมีเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค เป็นหลักในการขยายผลการจัดทำแผนชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อสนับสนุนกระบวนการจัดทำแผนชุมชนในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น ให้ขยายเพิ่มขึ้นทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ
2. เพื่อจัดการความรู้ในกระบวนการแผนชุมชน ให้สามารถขยายการเรียนรู้ สู่พื้นที่ชุมชนอย่างกว้าง ชุมชนสามารถใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาความยากจน
3. เพื่อให้แผนชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาของชุมชน สามารถเชื่อมกับแนวทางการทำงานของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนชุดต่างๆให้เกิดประสิทธิผล ประสิทธิภาพ และความยั่งยืน

3. เป้าหมายหลัก

- 3.1 เกิดการพัฒนาคุณภาพแผนแม่บทชุมชน ให้สามารถเป็นฐานในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้ในพื้นที่ 1,431 ตำบล และเกิดการเตรียมการขยายผล 569 ตำบล
- 3.2 เกิดการจัดการความรู้กระบวนการทำแผนชุมชน ข้อมูลศักยภาพและปัญหาของชุมชน และองค์ความรู้ของชุมชนในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่สามารถนำไปสร้าง/ขยายกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนทั่วประเทศ
- 3.3 คณะอนุกรรมการในการแก้ไขปัญหาความยากจนชุดต่างๆ สามารถประสานเชื่อมต่อกับกระบวนการในการแก้ไขปัญหาความยากจนกับพื้นที่ ที่จัดทำแผนแม่บทชุมชน เกิดการผสมผสานความรู้ชุมชนกับความรู้จากภายนอกในการแก้ไขปัญหา

4. กลยุทธ์/แนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการแผนแม่บทชุมชน

4.1 การขยายพื้นที่แผนชุมชนคุณภาพ

- 1) การขยายพื้นที่การพัฒนาคุณภาพแผนแม่บทชุมชนจากตำบลต้นแบบ สู่ตำบลข้างเคียง ให้เต็มพื้นที่ทั้งอำเภอ
- 2) การขยายพื้นที่การพัฒนาคุณภาพแผนแม่บทชุมชนจากตำบลต้นแบบ สู่ตำบลข้างเคียง ให้เต็มพื้นที่ทั้งจังหวัด
- 3) การขยายพื้นที่การจัดทำแผนแม่บทชุมชนตามลักษณะภูมินิเวศ (ลุ่มน้ำ, ชายฝั่ง)
- 4) การเชื่อมโยงแผนชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุทธศาสตร์จังหวัดและยุทธศาสตร์ชาติ

4.2 การใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน

- 1) การจัดให้มีการถอดองค์ความรู้จากพื้นที่ต้นแบบ ทั้งในส่วนของกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน และรูปธรรมการพัฒนา การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ต่อเนื่องจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตลอดจนองค์ความรู้ของชุมชน ภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ที่สามารถขยายการเรียนรู้สู่พื้นที่อื่นๆ
- 2) การพัฒนาศูนย์เรียนรู้แผนชุมชนตำบลต้นแบบ จัดระบบข้อมูลความรู้ จัดทำหลักสูตรสื่อ การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อให้สามารถขยายผลการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพและกว้างขวางขึ้น
- 3) การจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ การจัดทำศักยภาพวิทยากรแผนแม่บทชุมชน การจัดงานมหกรรมความรู้แผนชุมชน การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาคี
- 4) การจัดความพร้อมของตำบลที่จะเข้าร่วมการจัดทำแผนแม่บทชุมชน สนับสนุนและส่งเสริมให้ตำบลมีความพร้อมในการทำแผนแม่บทชุมชน

5. พื้นที่เป้าหมายการดำเนินการแผนชุมชน ปีงบประมาณ 2547-2548

ระดับความเข้มข้น	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลางบน	ภาคตะวันตก	ภาคตะวันออก	ภาคปริมณฑล	ภาคใต้	รวม
1. ตำบลต้นแบบหรือศูนย์เรียนรู้	73	59	7	10	8	2	63	222 ตำบล
2. ตำบลขยายผล	270	270	73	76	72	49	399	1,209 ตำบล
3. ตำบลเตรียมการ	140	150	41	42	42	15	139	569 ตำบล
รวม	483	479	121	128	122	66	601	2,000 ตำบล

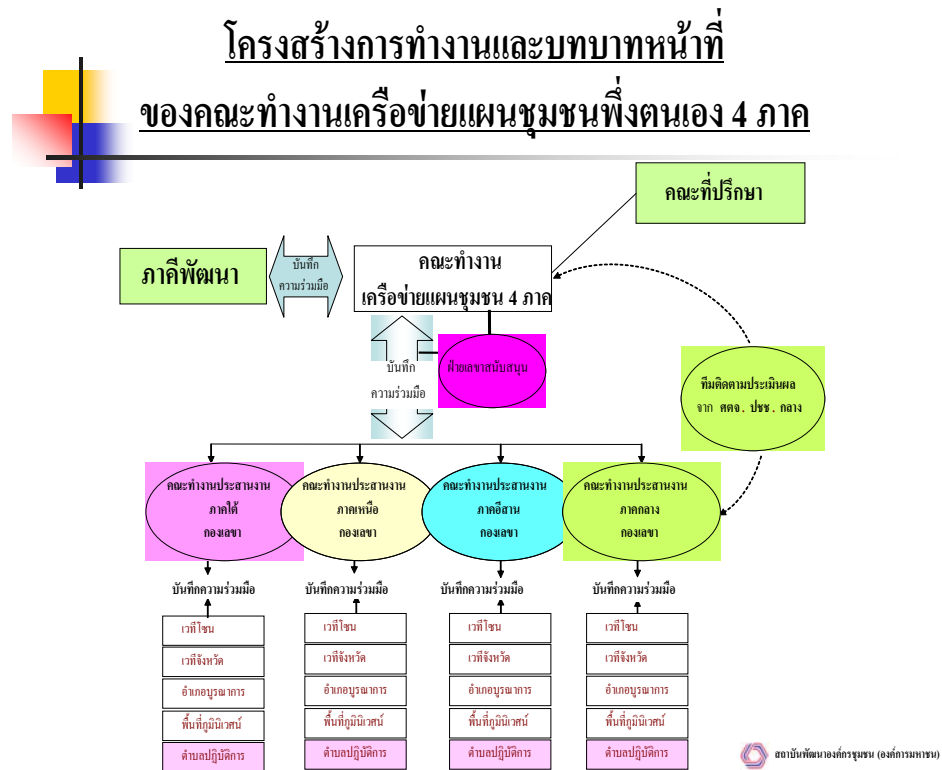
6. ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

- 1) เกิดการจัดทำแผนเชิงคุณภาพที่เชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ 1,431 ตำบล โดยจำแนกคุณภาพแผนแม่บทชุมชน ในระดับดีมาก และปานกลาง
- 2) เกิดเครือข่ายระดับตำบล เกิดการเชื่อมโยงการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนสู่ระดับอำเภอและจังหวัด
- 3) เกิดการจัดการความรู้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน จำนวน 50 กรณี/พื้นที่/ประเด็น

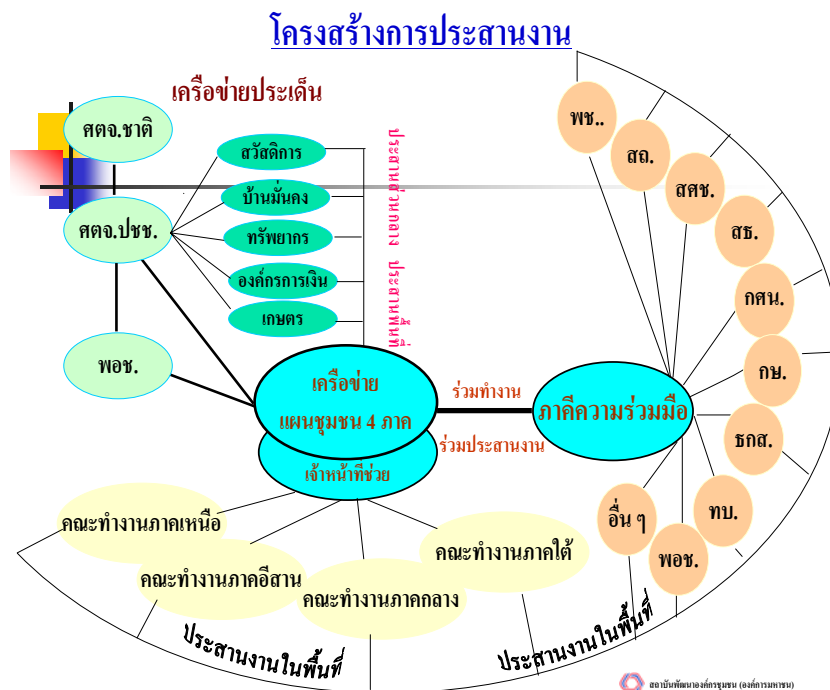
7. ผลลัพธ์

- 1) ตำบลสามารถจัดทำแผนงานได้อย่างมีคุณภาพ และใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการพัฒนาของชุมชน และการแก้ไขปัญหาความยากจน
- 2) เกิดการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาของผู้ที่จดทะเบียนตามประเด็นปัญหาต่างๆ กับการจัดทำแผนชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) การใช้กระบวนการทำแผนชุมชนเป็นฐานในการบูรณาการการแก้ไขปัญหาความยากจน และงานพัฒนาในระดับตำบล ที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกับยุทธศาสตร์จังหวัดและยุทธศาสตร์ชาติ

ภาพที่ 1 โครงสร้างการทำงานเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

ภาพที่ 2 โครงสร้างการประสานงาน

ส่วนที่ 2 ผลการดำเนินงาน

โครงการจัดการความรู้และขยายผลแผนชุมชนเอาชนะความยากจน

การดำเนินงานโครงการจัดการความรู้และขยายผลแผนแม่บทชุมชนเพื่อเอาชนะความยากจน โดยเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาคและภาคีพัฒนา เริ่มดำเนินการสนับสนุนขบวนการแผนชุมชนพึ่งตนเองนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2548 เป็นต้นมา โดยมีกรอบวงเงินที่ได้รับการสนับสนุนในการเคลื่อนแผนแม่บทชุมชน จาก ศตจ. ปชช. จำนวน 123 ล้านบาท โดยมีพื้นที่เป้าหมายขยายผลแผนชุมชนจำนวน 2,000 ตำบล โดยแบ่งเป็น การพัฒนาตำบลต้นแบบหรือศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 222 ตำบล การทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ จำนวน 1,209 ตำบล และการเตรียมพื้นที่ตำบลเตรียมการ จำนวน 569 ตำบล

ในช่วงแรกของการดำเนินงานขยายผลแผนแม่บทชุมชน ให้ความสำคัญของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้แผนชุมชน สร้างความเข้าใจระดับภาค ระดับจังหวัด และการกำหนดยุทธศาสตร์การขยายผลแผนชุมชนเชิงคุณภาพในพื้นที่ตำบลขยายผล อีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงระดับนโยบายเพื่อให้เกิดการสนับสนุนแผนชุมชนจากภาคีพัฒนา 8 หน่วยงาน มีการจัดเวทีเปิดกว้างเพื่อระดมความคิดเห็นจากภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกันของภาคีพัฒนา เช่น ศตจ. ปชช. กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมส่งเสริมการเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สำนักงานบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) ยุทธศาสตร์สำคัญของการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการขยายผลการทำแผนชุมชน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ดังนี้

1. การสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนจัดทำแผนเชิงคุณภาพในระดับตำบล 1,209 ตำบล และตำบลเตรียมการ 569 ตำบล
2. การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง 222 ตำบล
3. การสนับสนุนการเชื่อมโยงบูรณาการการทำงานระดับอำเภอ จังหวัด ภูมิภาค
4. การสนับสนุนความสามารถการจัดศูนย์เรียนรู้ของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง
5. การสนับสนุนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวิทยากรกระบวนการแผน

สำหรับรายละเอียดของการดำเนินโครงการจัดการความรู้และขยายผลแผนชุมชนเอาชนะปัญหาความยากจนและผลการดำเนินงานมีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1

การสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ ในพื้นที่ตำบลขยายผล จำนวน 1,209 ตำบล และตำบลเตรียมการ 569 ตำบล

1.1 เป้าหมายของยุทธศาสตร์

การสนับสนุนให้เกิดการทำแผนชุมชนในตำบลขยายผล มีเป้าหมายคือ กระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และเห็นความสำคัญของการทำแผนชุมชน และมีแกนนำจากชุมชนมาเป็นคณะทำงานแผนชุมชน มีการรวบรวมข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล และการจัดทำแผนชุมชนเป็นรูปเล่ม และมีการเชื่อมโยงแผนชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการผลักดันให้แผนชุมชนนำไปสู่การปฏิบัติ

1.2 ขั้นตอน / กระบวนการ

ตำบลขยายผลแผนชุมชนเป็นตำบลที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญคือต้องเป็นตำบลที่มีแกนนำชุมชน เข้ามาเป็นคณะทำงานแผนชุมชน ร่วมกับ อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งกระบวนการทำแผนชุมชนประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ การจัดเวทีระดับตำบลเพื่อสร้างความเข้าใจและค้นหาแกนนำ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล การจัดทำรูปเล่มแผนชุมชนระดับตำบล การจัดเวทีประชาพิจารณ์ และการประสานเชื่อมโยงแผนชุมชนให้บรรจุเข้าเป็นแผนงานร่วมกับ อบต. การดำเนินการตามแผน

1.3 การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

การจัดทำแผนชุมชนของตำบลขยายผลจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณตำบลละ 60,000 บาท เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆตามขั้นตอนการทำแผนชุมชน ในบางพื้นที่ อบต. / กศน. ผู้ว่าราชการจังหวัด CEO. ให้การสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม

1.4 ผลที่เกิดจากการสนับสนุนการทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ

กลยุทธ์สำคัญในการสนับสนุนให้เกิดตำบลขยายผลแผนชุมชนคือ การเรียนรู้จากตำบลต้นแบบและนาร่อง จำนวน 222 ตำบล โดยยกระดับตำบลต้นแบบและตำบลนาร่องที่มีความพร้อม ให้เป็นศูนย์เรียนรู้แผนชุมชน และเป็น “ตำบลที่เลี้ยง” ให้แก่ตำบลขยายผลมีการทำแผนแม่บทชุมชนเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาความยากจน และการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

วิธีการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างตำบล ขยายผลและตำบลต้นแบบ คือ การจัดเวทีสรุป บทเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของคณะทำงาน แผนแม่บทชุมชนในระดับต่างๆ เช่น คณะทำงาน ภาค คณะทำงานจังหวัดและแกนนำแผนชุมชน ระดับตำบล เพื่อสรุปบทเรียน ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการทำแผนชุมชนในปี พ.ศ.2547 เพื่อนำ บทเรียนไปสู่การขยายผลตำบลต่างๆ โดยมีเวทีสรุปบทเรียนและการวางแผนคณะทำงานแผนชุมชน ระดับภาค จำนวน 4 ครั้ง เวทีสรุปบทเรียนการจัดทำแผนของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง 222 ตำบล จำนวน 4 ครั้ง และเวทีสร้างความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชนระดับจังหวัด เพื่อเป็นการเชื่อมโยง คณะทำงานแผนชุมชนระดับจังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ 76 จังหวัด จำนวน 2,000 ตำบล, 64 ชุมชนในเขต กรุงเทพมหานครและ 23 ชุมชนในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ มีจำนวนแกนนำที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ จำนวน 21,557 คน ซึ่งประกอบไปด้วย ตัวแทนตำบลจากตำบลต้นแบบ ตำบลขยายผล และ หน่วยงานที่เป็นภาคีพัฒนาภายในจังหวัด เพื่อซักซ้อมความเข้าใจในเป้าหมาย แนวทาง วิธีการจัดทำแผน ชุมชนระดับตำบล ผลที่เกิดขึ้นทำให้มีคณะทำงานระดับภาค ระดับจังหวัด และเกิดแกนนำการทำแผน แม่บทชุมชนระดับตำบล ซึ่งจะทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงผู้นำในตำบลเข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานแผน ชุมชน เพื่อให้คณะทำงานร่วมกันกำหนดแผนงานการดำเนินงานขยายพื้นที่การทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ ต่อไป

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนตำบลและแกนนำที่เข้าร่วมเวทีสร้างความเข้าใจระดับจังหวัด

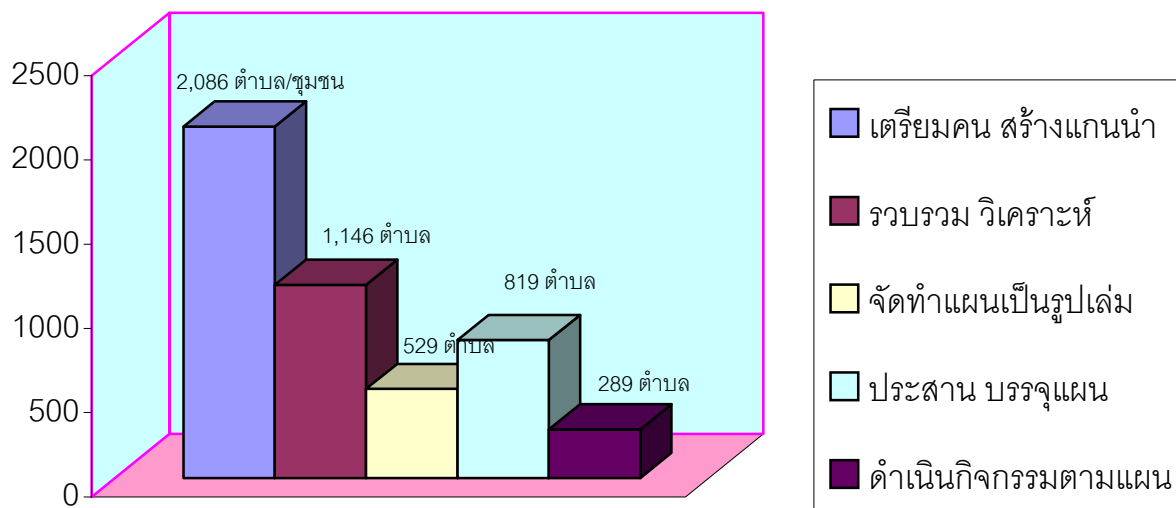
พื้นที่	ตำบล ต้นแบบ	ตำบล นำร่อง	ตำบล ขยายผล	ตำบล เตรียมการ	รวม (ตำบล)	แกนนำเข้าร่วม กระบวนการ
1. ภาคเหนือ	11	62	270	140	410	5,825
2. ภาคอีสาน	13	46	270	150	420	4,285
3. ภาคใต้	15	48	399	139	601	3,038
4. ภาคกลาง	4	3	73	41	121	460
5. ตะวันตก	4	6	76	42	128	6,900
6. ตะวันออก	1	7	72	42	122	315
7. ปริมณฑล	1	1	49	15	66	314
8. กทม.	-	-	20 ชุมชน	43 ชุมชน	63 ชุมชน	420
รวม(ตำบล)	49 ตำบล	173 ตำบล	1,209 ตำบล 20 ชุมชน	569 ตำบล 43 ชุมชน	2,000 ตำบล 63 ชุมชน	21,557 คน

หลังจากที่มีการจัดเวทีทำความเข้าใจ แกนนำระดับตำบล จะทำหน้าที่ขยายผลในระดับตำบลของตนเองและค้นหาแกนนำในระดับตำบลเพิ่มเติม มาเป็นคณะทำงานแผนชุมชนระดับตำบล จัดทำโครงการและรายละเอียดแผนงานการทำกิจกรรมแผนแม่บทชุมชน เพื่อหนุนเสริมงบประมาณจากเครือข่ายฯ ไปดำเนินการทำแผนชุมชน (ตามขั้นตอนกระบวนการที่กล่าวข้างต้น) ความคืบหน้าในการดำเนินการของพื้นที่ตำบลขยายผลในปัจจุบันการดำเนินงานส่วนใหญ่มีการจัดเวทีทำความเข้าใจเรียบร้อยแล้วมีรายละเอียดดังนี้

- จำนวนตำบลขยายผลที่ได้รับการอนุมัติงบประมาณสนับสนุนทั้งสิ้นจำนวน 1,209 ตำบล
- ตำบลขยายผลได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก อปท. จำนวน 795 ตำบล
- ตำบลที่อยู่ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 1,149 ตำบล
- จัดทำรูปเล่มแผนชุมชนเสร็จเรียบร้อยแล้ว จำนวน 959 ตำบล
- การประสานบรรจุแผนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 819 ตำบล
- จำนวนตำบลที่ทำกิจกรรมตามแผนชุมชน จำนวน 289 ตำบล

แผนภูมิ แสดงความคืบหน้าของการดำเนินการแผนชุมชน

ณ 31 มีนาคม 2549

ตารางที่ 2 แสดงความคืบหน้าตามขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน

ขั้นตอนทำแผนชุมชน	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ตะวันออก	ตะวันตก	ปริมณฑล	ภาคใต้	พัทลุง	กรุงเทพฯ	รวม
1. เตรียมคน สร้างแกนนำ (ทำความเข้าใจ/ศึกษาดูงาน)	483	479	121	128	122	66	551 ตำบล 23 ชุมชน	50	63 ชุมชน	2,000 ตำบล 86 ชุมชน
2. รวบรวมข้อมูล/วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล	270	270	73	76	72	49	266	50	20	1,146
3. การจัดทำแผนเป็นรูปเล่ม	170	100	70	36	32	43	63	40	10	529
4. การประสานแผนงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	204	198	70	36	32	43	176	50	10	819
5. ดำเนินกิจกรรมตามแผน	50	34	53	34	13	22	60	23	-	289

ลักษณะของการขยายผลของตำบลศูนย์เรียนรู้สู่ตำบลขยายผล จะมี 2 ลักษณะคือ การขยายแตกออกจากตำบลต้นแบบหรือตำบลนำร่องโดยแกนนำจากตำบลต้นแบบหรือตำบลนำร่องลงพื้นที่ไปค้นหาตำบลที่มีความสนใจจะทำแผนชุมชนเพื่อชักชวนให้เข้ามาเข้าสู่กระบวนการทำแผนชุมชน และพื้นที่ตำบลที่มีความสนใจทำแผนชุมชนเข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง มาศึกษาดูงานเรียนรู้การทำแผนชุมชนจากตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง

การขยายผลส่วนใหญ่มักจะเป็นการเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ใกล้เคียง ได้เห็นตัวอย่างของการทำแผนชุมชน จึงเกิดความสนใจจึงเข้ามาศึกษาดูงานและพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างผู้นำชุมชนหนึ่งกับผู้นำอีกชุมชนหนึ่ง อาทิเช่น พื้นที่ตำบลขยายตำบลโพธิ์ศรี อำเภопоธิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นตำบลที่อยู่ใกล้กับตำบลขามเปี้ยซึ่งเป็นตำบลต้นแบบและเป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีการจัดทำแผนชุมชนและเกิดกิจกรรมต่างๆ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเยาวชน ผู้ใหญ่บ้านและอบต. จากตำบลโพธิ์ศรี มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนกับแกนนำตำบลขามเปี้ยจึงกลับไปประสานงานกับปลัด อบต. เพื่อให้สนับสนุนการทำแผนชุมชน และเข้าสู่พื้นที่ตำบลขยายผลแผนชุมชน

ส่วนการขยายผลโดยแกนนำจากตำบลต้นแบบและนำร่อง ไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดทำแผนชุมชนกับตำบลพื้นที่สนใจ เช่น แกนนำตำบลบัวใหญ่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ไปแลกเปลี่ยนและบอกเล่าประสบการณ์การจัดทำแผนชุมชนให้กับตำบลทุ่งศรีทอง อำเภอเวียงสา และตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ดังนั้นผู้นำชุมชนทั้งสองตำบลจึงเกิดความสนใจและขอเข้าร่วมกระบวนการจัดทำแผนชุมชนกับเครือข่ายแผนชุมชนฯ 4 ภาค

นอกจากนี้แกนนำจากตำบลศูนย์เรียนรู้ มีบทบาทเข้ามาเป็นคณะทำงานระดับจังหวัดและระดับภาคเพื่อทำหน้าที่ในการอบรมวิทยากรกระบวนการ และเผยแพร่การทำแผนชุมชน ในระดับจังหวัดและระดับภาค ผลทำให้เกิดการขยายทั้งในระดับพื้นที่และทำให้เกิดแกนนำที่เข้าร่วมในการทำแผนชุมชนเพิ่มขึ้น

ส่วนความคืบหน้าของตำบลเตรียมการทำแผนชุมชน มีการจัดเวทีสร้างความเข้าใจ และรวบรวมรายชื่อผู้ประสานงานแกนนำตำบล และข้อมูลพื้นฐานของตำบลเตรียมการ จำนวนทั้งสิ้น 527 ตำบล ได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวน 73 ตำบล สำหรับตำบลเตรียมการจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณตำบลละ 20,000 บาทเพื่อให้เป็นงบสำหรับกระตุ้นและเชื่อมโยง แกนนำ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เข้ามาเป็นคนทำงานทำแผนชุมชน หลังจากที่เตรียมคน สร้างแกนนำเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเครือข่ายๆ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดทำรูปแบบแผนชุมชน และการนำแผนชุมชนไปสู่การปฏิบัติในลำดับต่อไปเมื่อมีการเสนอแผนงานและโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากเครือข่ายแผนฯ

ตารางที่ 3 แสดงความคืบหน้าของตำบลเตรียมการ 569 ตำบล

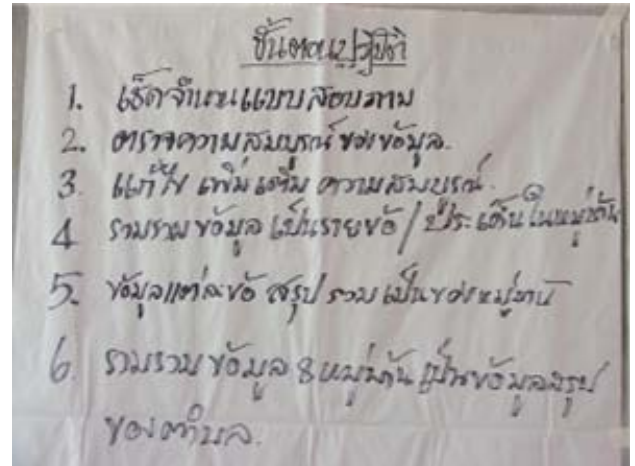
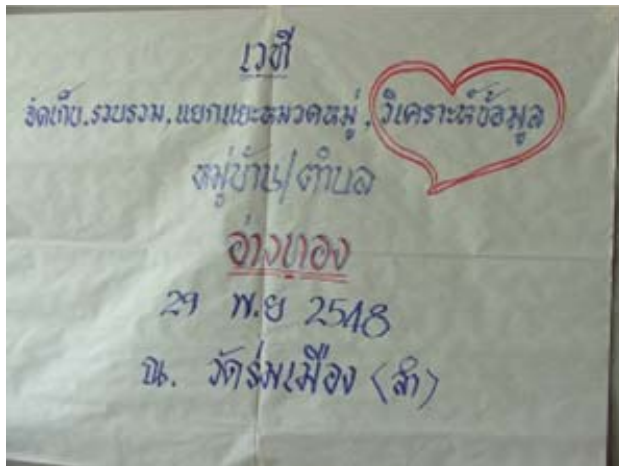
ขั้นตอนทำแผนชุมชน	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ตะวันออก	ตะวันตก	ปริมณฑล	ภาคใต้	พัทลุง	กรุงเทพ	รวม
1. มีรายชื่อและผู้ประสาน	140	150	38	43	12	15	139	-	43	569
2. มีข้อมูลพื้นฐาน/ ข้อมูลศักยภาพ	140	150	38	43	12	15	-	-	43	393
3. เตรียมคน สร้างแกนนำ (ทำความเข้าใจ/ ศึกษาดูงาน)	140	150	38	43	-	5	139	-	43	158
4. ได้รับงบสนับสนุน	114	17	-	-	-	-	-	-	43	73

1.5 ปัญหาและอุปสรรค

การขยายพื้นที่การทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพจำนวน 1,209 ตำบล มีความล่าช้าเนื่องจากการประชาสัมพันธ์ สื่อสาร เกี่ยวกับ ขั้นตอน กระบวนการจัดทำแผนชุมชน ยังไม่สามารถทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน และในช่วงแรก และต้องอาศัยคณะทำงานระดับชาติเป็นแกนหลักในการสร้างความเข้าใจ จึงทำให้ตำบลขยายพัฒนาโครงการค่อนข้างล่าช้า ซึ่งส่งผลทำให้การสนับสนุนงบประมาณการหนุนเสริมการทำแผนชุมชนของตำบลขยายผลเกิดความล่าช้า เมื่องบประมาณสนับสนุนลงไปในพื้นที่แต่ละตำบล เช่น พื้นที่ภาคเหนือและภาคอีสาน ตรงกับช่วงฤดูการทำนา จึงทำให้การเคลื่อนงานเกิดความล่าช้า

ส่วนการประสานงานกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเข้าร่วมทำแผนชุมชน อบต. ให้ความสำคัญเรื่องการสนับสนุนงบประมาณให้ อบต. เป็นผู้ดำเนินการเองโดยไม่ให้ความสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วมของแกนนำชุมชนเข้าร่วมกระบวนการทำแผน แต่คณะทำงานแผนชุมชนได้มีการทำหนังสือชี้แจงและสร้างความเข้าใจกับ อบต. ทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น

แนวทางแก้ไข คณะทำงานแผนชุมชนได้ออกหนังสือถึงหน่วยงานภาครัฐเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจกระบวนการจัดทำแผนชุมชน เข้าไปร่วมประชุมและชี้แจงแนวทางการทำงานของภาคประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2

การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง 222 ตำบล

2.1 เป้าหมายของยุทธศาสตร์

การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง จำนวน 222 ตำบล มีเป้าหมายสำคัญคือ เกิดรูปธรรมของกิจกรรมพัฒนาตามแผนชุมชนที่สามารถ แก้ไขปัญหาความยากจนในระดับตำบล และเกิดกระบวนการทำแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาตำบลอย่างต่อเนื่อง และทำให้เกิดชุดประสบการณ์ บทเรียน และองค์ความรู้การทำแผนชุมชนที่เชื่อมโยงกับการ แก้ไขปัญหาความยากจน

2.2 ขั้นตอน / กระบวนการ

แนวทางการขยายผลแผนชุมชนคือ การยกระดับพื้นที่ตำบลต้นแบบและนำร่องมาเป็นศูนย์เรียนรู้แผนชุมชน เพื่อให้เป็นศูนย์เรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และศึกษาดูงานของตำบลขยายผล เกี่ยวกับกระบวนการทำแผนชุมชน และกิจกรรมรูปธรรมที่เกิดจากการทำแผนชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนได้ เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนฯ จึงสนับสนุนงบประมาณให้ตำบลต้นแบบที่มีรูปธรรมของการทำกิจกรรมที่เกิดจากแผนชุมชน เพื่อให้เป็นการทำกิจกรรมขยายผลและครอบคลุมคนยากจนในตำบล เพิ่มมากขึ้น และกลุ่มคนที่มาลงทะเบียนคนจน ได้รับประโยชน์จากการทำกิจกรรมดังกล่าว

ทั้งนี้การสนับสนุนกิจกรรมจะต้องมีขั้นตอน คือ มีการจัดประชุม และวิเคราะห์ และถักทอโครงการ / กิจกรรม พื้นที่ตำบลต้นแบบ ตำบลนำร่องและกิจกรรมที่จะสนับสนุน และคัดเลือกกิจกรรมที่เกิดจากการทำแผนชุมชน โดยเน้นการทำกิจกรรมที่มีการบูรณาการทำงานร่วมกับ อบต. และครอบคลุมไปถึงคนในตำบลที่ไปจดทะเบียนคนจน และคนจนอื่นๆ

นอกจากนี้ในการทำกิจกรรมจะต้องทำให้เกิดการสรุปบทเรียน ติดตาม และถอดชุดประสบการณ์ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน กลไกที่สำคัญที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาอนุมัติงบประมาณคือ คณะทำงานภาค และคณะทำงานชาติ จะเป็นผู้พิจารณาโครงการอีกครั้งหนึ่ง

2.3 การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค ให้การสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมระดับตำบลๆ ละ 100,000 บาท โดยมีเกณฑ์การอนุมัติงบประมาณสนับสนุนคือ ต้องเป็นกิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการทำแผนชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ การทำกิจกรรมนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน มีงบประมาณสมทบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้การทำกิจกรรมต้องมีเกณฑ์การใช้งบประมาณและมีการรายงานผลการดำเนินงานที่ชัดเจน

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองในตำบลขยายผล 1,209 ตำบล ได้ครอบคลุมผู้ลงทะเบียนคนจนทั้งหมด 1,413,529 คน (ข้อมูลจดทะเบียนคนจนในปี 2547) ดังตารางแสดงจำนวนผู้ลงทะเบียนคนจนแยกตามประเภท

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนผู้ลงทะเบียนคนจนในพื้นที่ตำบลขยายผล 1,209 ตำบล

พื้นที่	จำนวนตำบล	ที่ดินทำกิน	คนเร่ร่อน	อาชีพผลิตกฎหมาย	นร./นศ. มีรายได้	ถูกหลอกลวง	หนี้สินประชาชน	ที่อยู่อาศัย	รวม
ภาคเหนือ	270	162,637	110	708	9,062	1,933	170,725	47,446	392,621
ภาคกลาง	270	60,439	71	194	4,370	796	74,239	52,444	192,553
ภาคอีสาน	270	129,139	186	227	9,376	4,028	195,340	40,040	378,336
ภาคใต้	399	222,461	164	444	9,778	2,764	141,316	73,092	450,019
รวม	1,209	574,676	531	1,573	32,586	9,521	581,620	213,022	1,413,529

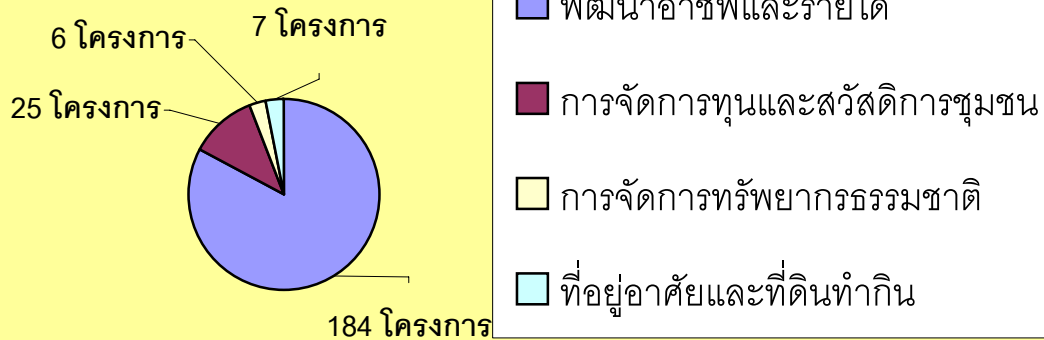
ที่มา : กรมการปกครอง

2.4 ผลที่เกิดขึ้น

การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่องเพื่อการต่อยอดกิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการแผนชุมชน ที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนได้ ซึ่งสนับสนุนจำนวน 222 ตำบล กิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้และการลดค่าใช้จ่ายของคนในตำบล เช่น การส่งเสริมการทำปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มทอผ้า โรงสีข้าวชุมชน โรงงานผลิตน้ำดื่ม ฯลฯ

แผนภูมิวงกลม

แสดงโครงการที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาคาความยากจน

ตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาคาความยากจนของแต่ละภาค

1. ภาคเหนือ ตำบลศรีสะเกษ อำเภอน่าน้อย จังหวัดน่าน

กิจกรรม เลี้ยงหมูหลุม

ผู้ได้รับผลประโยชน์ คนจนลงทะเบียน สข. 1-8 จำนวน 53 คน
 ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม จำนวน 127 คน

ผลที่เกิด

- ระยะสั้น สร้างรายได้ให้กับสมาชิกหมูหลุม จำนวน 53 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยเดือนละ 3,500 บาท ต่อครัวเรือน
- ระยะกลาง เกิดการเรียนรู้การเลี้ยงหมูหลุมของชุมชนทั้งภายในและภายนอก มีผู้มาศึกษาดูงานเฉลี่ยเดือนละประมาณ 100 – 250 คน / เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคนในชุมชน นำเอามูลสัตว์ นำมาพัฒนาเป็นปุ๋ยชีวภาพ เพื่อการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว จำนวน 53 ครัวเรือน ผู้เศรษฐกิจพอเพียง
- ระยะยาว เกิดการขยายผลเรื่องการเลี้ยงหมูหลุมไปสู่ชุมชนอื่น จำนวน 18 พื้นที่

- ภาวการณ์ร่วมมือ อบต. ศรีสะเกษสนับสนุนงบประมาณ การเรียนรู้เรื่องหมูลุมจำนวน 10,000 บาท / ธกส. สาขาน้อย สนับสนุนงบประมาณสำหรับสื่อประชาสัมพันธ์ จำนวน 10,000 บาท / กลุ่มออมทรัพย์สนับสนุนงบประมาณเป็นกองทุนหมุนเวียนให้กับครอบครัวสมาชิก 5,000-10,000 บาท ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสมาชิก

2. ภาวการณ์ ตำบลเสี้ยว กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

•กิจกรรม โรงสีชุมชน

- ผู้ได้รับผลประโยชน์ คนจนลงทะเบียน สย. 1-8 จำนวน 62 คน
คนจนนอกลงทะเบียน สย. จำนวน 121 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม จำนวน 218 คน

ผลที่เกิดขึ้น

- ระยะสั้น เพิ่มมูลค่าจากผลผลิตแปรรูปข้าวบรรจุถุงส่งร้านค้าชุมชนภายในตำบล จากเดิมสมาชิกขายข้าวได้ตันละ 9,000 บาท เป็น ตันละ 9,600 บาท / ประชาชนตระหนักในคุณค่าของผลผลิตข้าวของชุมชน
- ระยะกลาง พัฒนาเป็นกองทุนข้าวเปลือกให้กับสมาชิกยืมไปบริโภคช่วงขาดแคลน
- ระยะยาว เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายโรงสีชุมชน 5 ตำบล นำวัตถุดิบเหลือใช้ไปผลิตปุ๋ยอินทรีย์ / เกิดการจัดระบบวิสาหกิจชุมชนโดยชุมชน
- ภาวการณ์พัฒนา อบต. สนับสนุนงบประมาณ 740,000 บาทเพื่อสร้างระบบสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า, ถนน, ประปา) / อุตสาหกรรมจังหวัดให้การสนับสนุนงบประมาณ 15,000 บาท การบรรจุหีบห่อ / กศน. สนับสนุนงบประมาณการฝึกอบรมการทำข้าวเม่า (ทักษะการถนอมอาหาร)

3. ภาคกลาง ตำบลบางสระเก้า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี

กิจกรรม การขยายพื้นที่ปลูกกก และการทอเสื่อ

ผู้ได้รับผลประโยชน์ คนจนลงทะเบียน สย. 1-8 จำนวน 48 ครัวเรือน

คนจนนอกลงทะเบียน สย. จำนวน 14 ครัวเรือน

ผลที่เกิด

- ระยะสั้น การฟื้นฟูขยายพื้นที่นากก เพิ่มขึ้น จำนวน 80 ไร่
- ระยะกลาง ได้กักสำหรับทอเสื่อจันทบุรี รายได้เดือนละ 3,000-4,000 บาท ต่อครัวเรือน
- ระยะยาว พัฒนาพื้นที่นากก้าง มาเป็นพื้นที่นากกตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนบางสระเก้า / ทำให้ครอบครัวมีรายได้และเกิดความอบอุ่นในครอบครัว
- ภาวการณ์ร่วมมือ อบต. สนับสนุนงบประมาณ 284,000 บาท สร้างอาคาร เพื่อรองรับสินค้าจำหน่าย / พช. สนับสนุนงบประมาณ พัฒนาฝีมือยกระดับสินค้า OTOP.

4. ภาคใต้ ตำบลเกาะจันทร์ อำเภอยะวดี จังหวัดนครศรีธรรมราช

กิจกรรม โรงสีชุมชนครบวงจร (ส่งเสริมการทำนาพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ส่งเสริมการเลี้ยงหมู และผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ) วงเงิน 125,000 บาท

ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง คนจนลงทะเบียน สย. 87 คน

คนจนนอกลงทะเบียน สย. 34 คน

ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม จำนวน 320 ครัวเรือน

ผลที่เกิดขึ้น

- ระยะแรก คนจนลงทะเบียน สย. และนอกลงทะเบียน สย. จำนวน 111 คน มีรายได้เพิ่มจากการทำกิจกรรม เฉลี่ยคนละประมาณ 2,500 - 2,700 บาท/เดือน ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมประมาณ 320 ครัวเรือน สามารถลดรายจ่ายจากการซื้อข้าวสารคิดเป็นมูลค่าเดือนละประมาณ 46,000 บาท

- ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ของคนที่ลงทะเบียน สย. และไม่ลงทะเบียน สย. จำนวน 111ครัวเรือน ที่หันมาปลูก ข้าว พันธุ์ที่ชุมชนบริโภค คิดเป็นพื้นที่จำนวน 736 ไร่ แล้วนำข้าวเปลือกส่งโรงสีชุมชน เพื่อแปรรูปเป็นข้าวสารจำหน่ายให้กับคนในชุมชน ราคาถูกกว่าท้องตลาด กิโลกรัมละ 2 บาท นำวัสดุจากโรงสี ประเภท ไร่ข้าว ปลาข้าว มาผลิตเป็นอาหารหมู ให้กับกลุ่มเลี้ยงหมู แลกเปลี่ยนที่เหลือนำมาเป็นวัสดุในการจัดทำปุ๋ยหมัก
- ภาติหนุนเสริม ได้แก่ อบต. สนับสนุนโรงผสมปุ๋ย กระตุ้นเศรษฐกิจสนับสนุนโรงสีชุมชนและเครื่องผสมอาหารสัตว์ ชุมชนจัดสร้างโรงเรือนเลี้ยงหมู โครงการสนับสนุนพันธุ์ข้าว ปุ๋ยชีวภาพ

2.5 ปัญหาและอุปสรรค

เนื่องจากการสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง มีเป้าหมายที่สำคัญคือการทำกิจกรรมที่สามารถช่วยเหลือกลุ่มคนจนที่ลงทะเบียน และการเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สนับสนุนงบประมาณสมทบการทำกิจกรรม การทำกิจกรรมเน้นการสร้างกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมร้อยละ 80 ส่วนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ใช้งบประมาณได้ไม่เกินร้อยละ 20 ทำให้การพัฒนาโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนจากเครือข่ายต้องใช้เวลาในการเตรียมโครงการให้สามารถครอบคลุมกลุ่มคนจนที่ลงทะเบียน ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการเสนอโครงการให้คณะกรรมการพิจารณา

ยุทธศาสตร์ที่ 3

การสนับสนุนการเชื่อมโยงบูรณาการการทำงาน

ระดับอำเภอ จังหวัด และภูมินิเวศน์

3.1 เป้าหมายของยุทธศาสตร์

การสนับสนุนการเชื่อมโยงบูรณาการการทำงานแผนชุมชน ระดับอำเภอ จังหวัด ภูมินิเวศน์ มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ขยายวงกว้างมากกว่าระดับตำบลเน้นการแก้ปัญหายากจนโดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาในพื้นที่ในระดับต่างๆ เช่น อำเภอ จังหวัด กลุ่มน้ำ ฯลฯ การทำให้ชุมชนท้องถิ่น ได้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำแผนชุมชน มีการบูรณาการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของพื้นที่ทางด้านข้อมูล คน ทรัพยากร เกิดเป็นเครือข่ายทำงานร่วมกันอันนำไปสู่การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น

3.2 ขั้นตอนกระบวนการ

การทำให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานแผนชุมชน ระดับอำเภอ จังหวัด ภูมินิเวศน์ มีกระบวนการที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงคือ การทำฐานข้อมูลชุมชนอย่างครอบคลุมพื้นที่ การจัดตั้งคณะทำงานทำแผนชุมชนที่มีองค์ประกอบที่หลากหลายทั้งแกนนำชุมชน และภาคีพัฒนาท้องถิ่นต่างๆ เพื่อให้เกิดการจัดทำแผนบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกันระดับพื้นที่ และการร่วมกันผลักดันให้แผนที่เกิดขึ้นไปสู่การปฏิบัติอย่างมีรูปธรรม

3.3 การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนฯ ให้การสนับสนุนการเชื่อมโยงบูรณาการการทำงานในระดับต่างๆ โดยการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสมโดยพื้นที่ที่เสนอโครงการจะต้องมีการสมทบงบประมาณ ในการจัดกระบวนการ ในรูปแบบต่างๆ ทั้งบุคคล งบประมาณ หรือทรัพยากรอื่นๆ ตามความเหมาะสม โดยพื้นที่ที่เสนอโครงการจะต้องมีแผนงานที่ชัดเจน หลังจากที่ได้รับเงินตามแผนจะต้องมีรายงานความคืบหน้าในการดำเนินการ

3.4 ผลที่เกิดขึ้น

การเชื่อมโยงการทำงานแผนชุมชนมีระดับการเชื่อมโยงบูรณาการ 3 ระดับคือ

1. การเชื่อมโยงบูรณาการระดับอำเภอ
2. การเชื่อมโยงบูรณาการระดับจังหวัด
3. การเชื่อมโยงบูรณาการระดับภูมินิเวศน์

ผลที่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงบูรณาการแผนชุมชนระดับต่างๆ คือ การมีเวทีประชุมร่วมกันระหว่างแกนนำแผนชุมชนและภาคีพัฒนาในพื้นที่ และมีการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมาทำงาน เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกในการประสานงานให้เกิดการเชื่อมโยงแผนชุมชนบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนา ระดับพื้นที่ร่วมกันกับทุกฝ่าย มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

การบูรณาการแผนชุมชนระดับอำเภอ และตัวอย่างพื้นที่รูปธรรม

การบูรณาการเชื่อมโยงแผนชุมชนระดับอำเภอ เป็นการขยายพื้นที่การทำแผนชุมชนให้เกิดขึ้นเต็มพื้นที่ครอบคลุมทั้งอำเภอ โดยให้ตำบลต้นแบบที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ ขยายผลสู่ตำบลที่ยังไม่มีการทำแผนชุมชนให้เข้าสู่กระบวนการทำแผนชุมชน มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการในอำเภอ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานแผนชุมชนระดับอำเภอ สนับสนุนการทำแผนชุมชน และมีการนำเอาแผนแต่ละตำบลมาบูรณาการเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับอำเภอ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมามีการบูรณาการแผนชุมชน 152 ตำบล 21 อำเภอ ครอบคลุมพื้นที่ 16 จังหวัด

ตัวอย่างรูปธรรมการเชื่อมโยงบูรณาการแผนชุมชนระดับอำเภอ

1. อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

จากเดิมมีการทำแผนชุมชนแล้ว 8 ตำบล ได้ขยายพื้นที่การทำแผนเพิ่มอีก 6 ตำบล ทั้งนี้ อำเภอโพธิ์ทอง ได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งใน 20 อำเภอ CEO. ที่บริหารแบบบูรณาการ โดยใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์อำเภอ ในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ การเกษตร การฟื้นฟูวิถีชีวิตลุ่มน้ำน้อย และการส่งเสริมการท่องเที่ยว หน่วยงานในระดับอำเภอให้การสนับสนุนและร่วมกระบวนการจัดทำแผนชุมชน โครงการที่เชื่อมโยงจากแผนชุมชนระดับตำบลเข้าสู่โครงการร่วมระดับอำเภอ คือ การจัดตลาดจำหน่ายผลผลิตชุมชน

2. อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

อำเภอพนมสารคามเป็นพื้นที่ที่เกิดรูปธรรมของการขยายผลจากตำบลต้นแบบที่เคยมีประสบการณ์ ในการทำแผนชุมชน จาก 3 ตำบล ได้แก่ตำบลบ้านซ่อง ตำบลหนองยาว ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม มีการนำเอาประสบการณ์การทำแผนชุมชน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในเวที “เครือข่าย

รัฐชุมชนคนแปดริ้ว” ทำให้ได้รับความสนใจ มาประสานเชื่อมโยงกับอำเภอ และเชิญนายอำเภอเข้ามาเป็นประธานในการขยายผลการทำแผนชุมชนให้เต็มพื้นที่ทั้งอำเภอโดยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับอำเภอครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ มีคณะทำงานทั้งจากภาครัฐและแกนนำชุมชนมาร่วมพลังหนุนเสริมกันทั้งทางด้านความรู้และงบประมาณ ในช่วงแรกของการขยายผลเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคกลาง เน้นเรื่องการสร้างความเข้าใจและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำแผนชุมชน เพื่อให้แกนนำและหน่วยงานราชการต่างๆที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจในกระบวนการทำแผนชุมชน เช่น พัฒนาชุมชน เกษตร สาธารณสุข โครงการพระราชดำริเขาหินซ้อน แกนนำระดับตำบลได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การประชุมร่วมกับหน่วยงานต่างๆอย่างต่อเนื่อง และเชิญนายอำเภอมาเป็นประธานคณะทำงานแผนชุมชน

มีการนำแบบสำรวจข้อมูลระดับครัวเรือนไปทดลองเก็บข้อมูล โดยให้ครู กศน. เป็นผู้ทดลองเก็บข้อมูลในพื้นที่ หลังจากนั้นได้สรุปกระบวนการเก็บข้อมูล และนำมาปรับวิธีการและแบบสอบถามเพื่อให้ง่ายต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการอบรมวิทยากรกระบวนการ ส่งผลทำให้มีพื้นที่ ที่ต้องการทำแผนชุมชนเพิ่มขึ้นมา 4 อำเภอ ได้แก่อำเภอพนมสารคาม สนามชัยเขต ราชสาส์น และอำเภอท่าตะเกียบ ในการขยายผลเริ่มจากการจัดเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจ ในขั้นตอนและกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน โดยทางอำเภอสนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมและเชิญแกนนำจากตำบลเข้าร่วมในเวทีสร้างความเข้าใจ

มีการพูดคุยและการสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ทำให้คณะทำงานมีการทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้งจึงเกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายแผนชุมชน 4 อำเภอ ที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการทำแผนชุมชนทั่วทั้งอำเภอ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการจัดเวที ทำความเข้าใจกับพื้นที่ และเปิดพื้นที่ให้เกิดการทำแผนชุมชนเพื่อทุกตำบลเพื่อนำแผนมาเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับอำเภอในโอกาสต่อไป

3. อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่บูรณาการแผนชุมชนอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดจากการที่ตำบลสมอทอง เป็นตำบลศูนย์เรียนรู้การทำแผนชุมชน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. ให้แกนนำจากตำบลต่างๆ ในอำเภอเข้ามาศึกษาดูงานและเรียนรู้เรื่องการทำแผนชุมชน ทำให้สามารถขยายพื้นที่การทำแผนชุมชนครอบคลุมทั้งอำเภอ แผนชุมชนแต่ละตำบลสามารถเชื่อมโยงมาเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับอำเภอ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากนายอำเภอ CEO. จำนวน 600,000 บาท เพื่อการเก็บข้อมูลทำแผนชุมชนอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนการทำกิจกรรมของตำบล นอกจากนี้ยังมีการประสานงานกับ กศน. เข้าร่วมในการพัฒนาและฝึกอบรมวิชาชีพ และมีการสนับสนุนให้นักเรียนในอำเภอมารับรู้เรื่องการทำแผนชุมชนที่ตำบลสมอทองอย่างต่อเนื่อง

5. อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

อำเภอบัวใหญ่มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 55,296 คน โดยแยกเป็นชาย 27,232 คน หญิง 28,064 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 12,108 ครัวเรือน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 ตำบล กับ 1 เทศบาล อาชีพของราษฎรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร รองลงมา รับจ้างและอาชีพค้าขาย ประชาชนในอำเภอบัวใหญ่มีวิถีการดำเนินชีวิตเหมือนกับชาวพุทธในภาคอีสานทั่วไป คือ มีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ผีสงฆ์ เทวดาอารักษ์ พระภูมิเจ้าที่ และมีวิถีปฏิบัติในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีของภาคอีสาน 12 คอลง 14 โดยมีการบวงสรวงผีประจำหมู่บ้าน การเรียกขวัญ เหล่านี้เป็นต้น อาชีพหลักคือการทำนา

ก่อนจะเป็นแผนแก้มของอำเภอบัวใหญ่ แบบบูรณาการ เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนอำเภอบัวใหญ่ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันองค์พัฒนาชุมชน (องค์การมหาชน) ผ่านเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนภาคอีสาน ในปี พ.ศ.2548 มีกระบวนการทำแผนชุมชนของอำเภอบัวใหญ่ ดังนี้

1. คัดเลือกแกนนำระดับหมู่บ้าน บ้านละ 5 คน
2. สร้างความเข้าใจกระบวนการ การจัดทำแผนชุมชน
3. การปลูกจิตสำนึกการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน
4. การฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการ
5. การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน
6. แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเปิดเวทีประวัติศาสตร์ตำบล

สภาพปัญหาต่างๆของอำเภอบัวใหญ่ในการเก็บข้อมูลครั้งแรก เมื่อปี 2548

สภาพปัญหาด้านการเกษตร	สภาพปัญหาด้านสังคมเศรษฐกิจ
- ผลผลิตตกต่ำ - ต้นทุนการผลิตสูง - ขาดแหล่งน้ำการ	- ภาระหนี้สินทั้งในและนอกระบบ - ขาดเงินทุนในการทำอาชีพเสริมขาดความรู้และทักษะในการตลาด
สภาพปัญหาด้านสังคม	สภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม
- ขาดการรวมกลุ่ม - ขาดอำนาจในการต่อรอง - ขาดการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ป่าไม้ถูกทำลาย - ชุมชนขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ - พืชสมุนไพรถูกทำลาย - การเผาตอซังข้าว

ผลเกิดขึ้นเป็นรูปธรรม

- กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์
- กองทุนเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
- กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ
- เกิดแปลงเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพอเพียง
- กลุ่มโฮมสเตย์แบ่งน้ำใจ
- กลุ่มพัฒนาสตรี
- เกิดศูนย์ปฏิบัติการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการ

6. อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

กระบวนการทำแผนของอำเภอพุทไธสง มีพัฒนาการดังนี้

ช่วงแรก ปี พ.ศ. 2542-2546 “เริ่มต้นที่ตำบลพุทไธสง”

ปี 2542 UNDP ซึ่งเป็นหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติ ได้เข้ามาส่งเสริมกระบวนการจัดทำแผนชุมชน โดยผ่านทางกรมส่งเสริมการเกษตร มูลนิธิหมู่บ้านและกลุ่มแกนนำ/กลุ่มผู้นำ ต.พุทไธสง ในช่วงแรกนี้สนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดกระบวนการ จัดเวที พูดคุย แลกเปลี่ยน อาจจะกล่าวได้ว่าสิ่งที่ได้จาก UNDP คือ สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนในการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง นับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่กระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตื่นตัว และเห็นความสำคัญของการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

ปี 2543 กองทุนเพื่อสังคม (SIF.) ได้เข้ามาขยายผลการจัดทำแผนชุมชนระดับตำบล ได้แก่ การทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างแกนนำ ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. และในขณะเดียวกันกลุ่มแกนนำได้สร้างความเข้าใจร่วมกันระดับชุมชนในแต่ละหมู่บ้านและมีการคัดเลือกแกนนำแต่ละหมู่บ้านอีกหมู่บ้านละ 3-5 คน เพื่อเป็นคณะทำงานระดับตำบล

ช่วงที่สอง ปี พ.ศ. 2547 “ขยายผลสู่ตำบลใกล้เคียง”

ปี 2547 ศูนย์ประสานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.) ได้อนุมัติโครงการและงบประมาณ ผ่านทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 เป็นเครือข่ายที่สนับสนุนให้เกิดการจัดทำแผนชุมชน ให้ตำบลพุทไธสงเป็นตำบลต้นแบบของการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง โดยมี การสำรวจและจัดทำข้อมูลครัวเรือน ชุมชนหมู่บ้าน แผนตำบลและบูรณาการกับ อบต. ในลักษณะ “หุ้นส่วนการพัฒนา” โดยเริ่มต้นตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกแกนนำจากทุกหมู่บ้านประมาณ 5 คน มาสร้างความเข้าใจในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน การปลูกจิตสำนึกการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน การฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการ การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนโดยการเชิญผู้รู้ ผู้เฒ่ามาเล่าประวัติชุมชน วิถีชีวิตที่เป็นมาในอดีตแล้วเก็บรวบรวมเพื่อเปิดเวทีประวัติศาสตร์ตำบล

จากการที่เป็นตำบลต้นแบบของการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลพุทไธสง และมีรูปธรรมความสำเร็จที่เกิดจากการจัดทำแผนชุมชน อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างดี ทำให้ มีอีก 2 ตำบล เป็นตำบลนำร่องของการจัดทำแผนชุมชนของอำเภอพุทไธสงได้แก่ ตำบลหายโศก และตำบลมะเฟือง ซึ่งแกนนำทั้ง 2 ตำบล ก็เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาบทเรียนการทำแผนชุมชนของตำบลพุทไธสง

ช่วงที่สาม ปี พ.ศ. 2548 – ปัจจุบัน “บูรณาการแผนชุมชนระดับอำเภอ”

ปี 2548 อำเภอพุทไธสง ได้รับเลือกให้เป็นอำเภอที่มีการบูรณาการแผนชุมชนครบทุกตำบลในอำเภอ โดยมีตำบลขยายผลเพิ่มอีก 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านยาง, ตำบลบ้านแว้ง, ตำบลบ้านจานและตำบลบ้านเป่า โดยใช้ยุทธศาสตร์การทำงาน คือ ตำบลต้นแบบและนำร่องเป็นพี่เลี้ยงขยายผลการทำแผนชุมชนไปสู่ตำบลอื่นๆ แบบ “พี่ช่วยน้อง” และทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ โดยมีเป้าหมายของการบูรณาการระดับอำเภอ คือ ทำแผนชุมชนครบทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลและเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับสูงกว่าตำบล นั่นคือ นำไปสู่ยุทธศาสตร์ระดับอำเภอ ต่อไป โดยมีภาคีภาครัฐที่ให้การสนับสนุนที่หลากหลายในอำเภอ เช่น ปกครองส่วนท้องถิ่นที่อำเภอพุทไธสง, ท้องถิ่นอำเภอพุทไธสง,

กศน. พุทไธสง, สนง. พัฒนาชุมชน, สนง. เกษตร, สกอ. พุทไธสง, ธกส. , ปศุสัตว์อำเภอพุทไธสง, พระสงฆ์อำเภอพุทไธสงและสถาบันการศึกษาในอำเภอพุทไธสง

ขั้นตอนการทำแผนชุมชนระดับอำเภอ ปี 2548-2549

1. ประชุมเตรียมแกนนำระดับตำบล เพื่อค้นหาแกนนำ
2. จัดเวทีสร้างความเข้าใจการทำแผนชุมชน
3. จัดเวทีพัฒนาระดับวิทยากรกระบวนการ (เพื่อเป็นพี่เลี้ยง)
4. แบ่งทีมงานลงช่วยเหลือพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แบบ “พี่ช่วยน้อง”
5. จัดเวที “มหกรรมแผนชุมชนเพื่อชีวิตที่พอเพียง” วันที่ 18-19 มีนาคม 2549 ณ วัดป่าพุทไธสง
6. เวทีวิเคราะห์ข้อมูลระดับอำเภอ (7 ตำบล)
7. บูรณาการแผนงานร่วมกับหน่วยงานในระดับอำเภอเพื่อยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาในระดับอำเภอ
8. จัดเวทีประชาคม แผนยุทธศาสตร์ระดับอำเภอ เพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง
9. ติดตามแผนบูรณาการของหน่วยงานเพื่อแปลงแผนสู่การปฏิบัติและสรุปบทเรียนการทำงาน

จากศูนย์การเรียนรู้แผนชุมชนสู่เครือข่ายผู้นำ

หลังจากแกนนำแผนชุมชนระดับตำบล มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และลงพื้นที่แบบพี่ช่วยน้อง ให้เกิดการทำแผนชุมชนครบทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล จึงได้เกิดการเชื่อมโยงแกนนำแผนชุมชนระดับตำบล เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยมีเป้าหมายคือ การฟื้นฟูท้องถิ่น เพื่อแปลงแผนสู่การปฏิบัติ และ

มีคณะทำงานเครือข่ายผู้นำ จำนวน 38 คน โดยมาจากตำบลละ 5 คน เพื่อประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและชุมชนด้วยกัน เพื่อสร้างรูปธรรมการแก้ไขปัญหาทำให้คนในชุมชน ได้เกิดเวทีเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ในการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้นำ มีการใช้ โครงการเพิ่มขีดความสามารถเกษตรกรแบบยั่งยืน เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงโดยตำบลพุทไธสง เป็นตำบลนำร่องของกรมส่งเสริมการเกษตร ภายใต้สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นผู้สนับสนุน หลังจากนั้นพัฒนาการสู่อำเภอ วิจัยเรื่อง การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ระบบส่งเสริมการเกษตรโดยใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำกิจกรรมและขยายผลไปสู่ตำบลอื่นๆ ทุกตำบล โดยแกนนำตำบลพุทไธสง ไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างตำบล ทำให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายผู้นำ

จากข้อมูลครัวเรือน ยกกระดับสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

จากการเก็บข้อมูลครัวเรือน มาทำแผนชุมชนระดับหมู่บ้าน ตำบล ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาเรียนรู้วิธีการทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาระดับครัวเรือน ทว่าจากนั้นมีการเชื่อมโยงปัญหาระดับครัวเรือนสู่ปัญหาร่วมกันในตำบล อำเภอที่สูงกว่าชุมชนสามารถแก้ไขได้และเกิดความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ต้องใช้ความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาร่วมกัน คือการจัดการที่ดินร่วมกันโดยชุมชน ที่เด่นชัด มี 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มปลูกผักปลอดสาร บ้านแดง หมู่ 13 ต.พุทไธสง ที่ได้ร่วมกันปลูกผักปลอดสารพิษบนที่ดินกว่า 15 ไร่ มีสมาชิก 30 ครัวเรือน โดยแบ่งการใช้ที่ดินตามกลุ่มครัวเรือน ประมาณ 2 งาน/สมาชิก 1 คน โดยใช้ที่ดินสาธารณะของชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจาก อบต. เพื่อใช้จัดระบบการปลูกผัก โดยได้ศึกษาดูงานที่ศูนย์วิจัยเรื่องการประยุกต์ความรู้เรื่องเทคนิคการให้น้ำ โดยใช้แนวคิดระบบรดน้ำต้นหม่อนมาประยุกต์กับการปลูกผัก เพื่อให้สามารถปลูกผักได้หมุนเวียนตลอดปี โดยมีกติกาการใช้น้ำร่วมกัน โดยทุกคนวางกติกาการใช้น้ำร่วมกัน เช่น ห้ามเปิดน้ำโดยวางสายยางรดน้ำทิ้งไว้, เวลารดน้ำต้องถือสายยางฉีดพ่น ฯลฯ การจัดการตลาดที่เป็นระบบและมีข้อตกลงภายในให้สมาชิกทุกคนต้องออมเงินทุกเดือน ๆ ละ 20 บาท และออมประจำวันๆ ละ 10 บาท

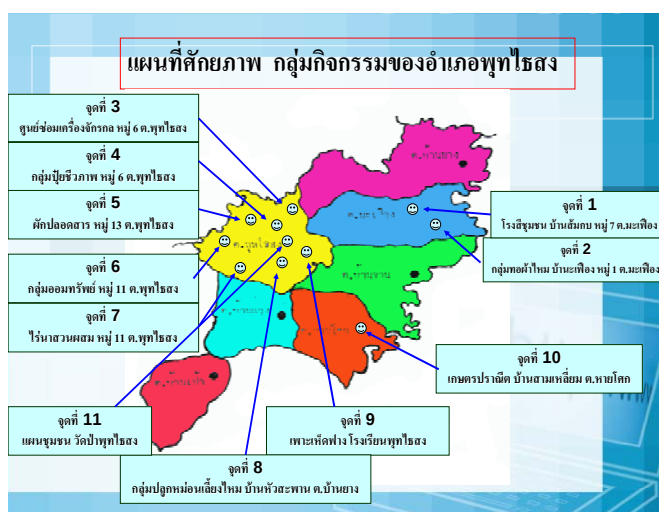
กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม บ้านหัวสะพาน หมู่ 5 ต.บ้านยาง ภายหลังจากที่มีการเก็บข้อมูลครัวเรือนมาทำแผนชุมชนแล้ว ได้เกิดการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน โดยกรมวิชาการเกษตรคัดเลือก

เกษตรกร 10 คน ไปอบรมที่ศูนย์วิจัยหม่อนไหมนางรอง และได้รับพันธุ์หม่อน บร.6 ซึ่งเป็นพันธุ์ดีมาปรับปรุงพันธุ์ในที่ดินของตน หลังจากนั้นได้รับการประสานจาก อบต. เพื่อขอใช้ที่ดินสาธารณะของชุมชนมาทำแปลงปลูกหม่อนเลี้ยงไหมร่วมกัน และสำหรับทำโรงเรือนเลี้ยงไหม โดยได้รับที่ดินประมาณ 100 ไร่ ซึ่งเป็นของโรงเรียน 30 ไร่ และเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ 70 ไร่ นอกจากนี้ยังมีที่ดินอีก 11 ไร่ เป็นแปลงสาธิตและแปลงทดลองส่วนที่ดินที่เหลือแบ่งให้สมาชิกเช่า แปลงละ 300 บาท โดยค่าเช่าจะนำไปพัฒนาหมู่บ้านและถวายวัด สิ่งที่ได้จากการรวมกลุ่มกันปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

1. สมาชิกมีรายได้เสริม และมีเงินออกมากขึ้น
2. สามารถขยายสมาชิกเพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน
3. สามารถขยายกลุ่มอาชีพทอผ้าไหม

กลุ่มออมทรัพย์โรงเรียนสามัคคี หมู่ 7 ต.มะเฟือง ซึ่งสามารถก่อให้เกิดการลดรายจ่าย-เพิ่มรายได้ และขยายโอกาสให้กับคนในหมู่บ้านมากขึ้น โดยในปี 2547-2548 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ได้มาจัดเวทีทำแผนชุมชนในระดับตำบล ส่งผลให้แกนนำในตำบล ได้เรียนรู้ข้อมูลที่เก็บมาพบว่า มีที่นา มาถึง 7,000 ไร่ จึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อจัดซื้อเครื่องสีข้าว ขนาด 3 ตัน เพื่อใช้ทำเป็นโรงสีของชุมชน โดยนำเมล็ดที่ได้จากการสีข้าว ไปทำปุ๋ยหมัก และนำเอารำข้าวไปทำกลุ่มเลี้ยงหมู การบริการค่าสีข้าว จะหักข้าวสาร 1 ลิตร ต่อข้าวที่สีได้ 30 กิโลกรัม ซึ่งเงินทุนส่วนใหญ่จะได้มาจากกลุ่มออมทรัพย์ที่สมาชิกทุกคนจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกโรงสีชุมชนด้วย นอกจากนี้สมาชิกกองทุนเงินล้าน ที่กู้เงินยืมไปครั้งหนึ่งต้องร่วมลงหุ้นของโรงสีชุมชนด้วย เริ่มแรกมีสมาชิก 27 คน ได้ขยายไปเป็น 50 คน พัฒนาจากกองทุนเวชภัณฑ์และศูนย์สาธิตการตลาด หลังจากนั้นได้ใช้กระบวนการแผนชุมชนในการเปิดเวทีแบบมีส่วนร่วมหมุนเวียนไปตามทุกหมู่บ้านในตำบล เพื่อค้นหาแกนนำเพิ่มเติมและประเมินปัญหา หาทางออกร่วมกัน และต่อ ยอดการทำกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้

แผนงานที่ได้

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนอำเภอบูรณาการจำนวน 21 อำเภอ

ที่	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนทั้งหมด	จำนวนตำบลที่เริ่มดำเนินการ (มีนาคม 2549)
1	พรมพิราม	พิษณุโลก	12 ตำบล	12 ตำบล
2	บัวใหญ่	นครราชสีมา	11 ตำบล	11 ตำบล
3	กุสิงห์	ศรีสะเกษ	7 ตำบล	7 ตำบล
4	จอมพระ	สุรินทร์	9 ตำบล	9 ตำบล
5	พุทไธสง	บุรีรัมย์	7 ตำบล	7 ตำบล
6	เมือง	มหาสารคาม	15 ตำบล	15 ตำบล
7	โขงเจียม	อุบลราชธานี	6 ตำบล	6 ตำบล
8	ปากท่อ	ราชบุรี	12 ตำบล	12 ตำบล
9	คลองหลวง	ปทุมธานี	7 ตำบล	5 ตำบล
10	บางสะพานน้อย	ประจวบคีรีขันธ์	5 ตำบล	5 ตำบล
11	ไทรโยค	กาญจนบุรี	7 ตำบล	7 ตำบล
12	โพธิ์ทอง	อ่างทอง	14 ตำบล	14 ตำบล
13	เขาสมิง	ตราด	8 ตำบล	8 ตำบล
14	พนมสารคาม	ฉะเชิงเทรา	5 ตำบล	2 ตำบล
15	สนามชัยเขต	ฉะเชิงเทรา	4 ตำบล	2 ตำบล
16	ราชสาส์น	ฉะเชิงเทรา	3 ตำบล	3 ตำบล
17	ท่าตะเกียบ	ฉะเชิงเทรา	2 ตำบล	2 ตำบล
18	ท่าชนะ	สุราษฎร์ธานี	6 ตำบล	6 ตำบล
19	ควนเนียง	สงขลา	4 ตำบล	4 ตำบล
20	รัตภูมิ	สงขลา	5 ตำบล	5 ตำบล
21	บางกล่ำ	สงขลา	3 ตำบล	3 ตำบล
รวม			152 ตำบล	147 ตำบล

การบูรณาการแผนชุมชนระดับจังหวัด และตัวอย่างพื้นที่รูปธรรม

เป็นการเชื่อมโยงการจัดทำแผนชุมชนระดับตำบลให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด และมีการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด หรือ ผู้ว่าราชการจังหวัด CEO. โดยให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกับภาคีพัฒนาระดับจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัด หน่วยงานราชการในจังหวัด เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานแผนชุมชน เพื่อให้สามารถนำแผนระดับตำบล อำเภอ มาเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์จังหวัด

ผลการดำเนินการ เกิดการเชื่อมโยงบูรณาการแผนชุมชนระดับจังหวัด จำนวน 5 จังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ 352 ตำบล 33 เทศบาล มีความคืบหน้าคือ มีการประชุมแกนนำและภาคีพัฒนาในพื้นที่ระดับจังหวัดและมีการจัดตั้งคณะทำงานที่มีองค์ประกอบที่หลากหลายภาคส่วน เช่น พมจ. พช. สำนักงานเกษตรฯ ธกส. สาธารณสุข ฯลฯ เพื่อให้การสนับสนุนการทำแผนทั้งทางงบประมาณและเจ้าหน้าที่ในการขยายผลการทำแผนให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด

ผลการดำเนินงานบูรณาการระดับจังหวัดที่ปรากฏชัดเจนเป็นรูปธรรม ได้แก่

1. จังหวัดพัทลุง

ได้ดำเนินการทำแผนชุมชนครอบคลุมทั้งจังหวัด รวม 73 ตำบล โดยแบ่งเป็นพื้นที่ตำบลต้นแบบและนำร่อง 5 ตำบล พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 18 ตำบล และพื้นที่ตำบลขยายผลจำนวน 50 ตำบล ผลงานที่เกิดขึ้นในระดับจังหวัด มีดังนี้

- มีคณะกรรมการแผนชุมชนระดับจังหวัด จำนวน 21 คน
- มีวิทยากรกระบวนการแผนชุมชน จำนวน 162 คน
- มีผู้สามารถทำหน้าที่ประสานงานในพื้นที่ จำนวน 1,080 คน
- มีผู้ที่เข้าใจและสามารถปฏิบัติงานได้ จำนวน 3,450 คน
- จัดเวทีทำความเข้าใจ จำนวน 50 ตำบล
- โอนงบประมาณเพื่อขับเคลื่อนแผนชุมชน จำนวน 50 ตำบล
- ติดตามแผนปฏิบัติงานและลงพื้นที่ระดับตำบล จำนวน 44 ตำบล

ได้มีโครงการที่เกิดจากการทำแผนชุมชน และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานรัฐ 9 โครงการ งบประมาณ รวม 37.48 ล้านบาท โครงการที่เกิดผลชัดเจนต่อการแก้ปัญหาความยากจนและมี

การบูรณาการในหลายภาคส่วน เช่น โครงการผลิตผลไม้ปลอดภัย (ตำบลลำสินธุ์) โดยมีการสนับสนุนจากหลายๆ หน่วยงาน ได้แก่

- กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับตำบล สำนักงานเกษตรจังหวัด กรมส่งเสริมการเกษตร หนุนเสริมความรู้ทางวิชาการ
- องค์การบริหารส่วนตำบลลำสินธุ์ สนับสนุนงบประมาณจัดตั้งศูนย์รวบรวมผลผลิต โดยให้สถานที่ตั้งโครงการฯ
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดติดต่อยุทธศาสตร์ภายในและตลาดส่งออก
- โครงการค้ำบ้านค้ำเมืองภายใต้เครือข่าย อสม. สนับสนุนงบประมาณจำนวน 80,000 บาท
- ผู้ว่าฯ CEO. ติดตามกำกับขับเคลื่อนกลไกการทำงานของคณะทำงานแผนชุมชน
- ชมรมไม้ผล ตำบลลำสินธุ์ บูรณาการความรู้และประสบการณ์ เกิดความสัมพันธ์เชิงบูรณาการจากทุกภาคี และทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ตัวอย่างโครงการที่เห็นการบูรณาการงบประมาณจากหลายฝ่าย

- โรงปฎิชีวนา ตำบลโดนดัดวัน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากงบกระตุ้นเศรษฐกิจ จำนวน 1,000,000 บาท
- โครงการพัฒนาพันธุ์ข้าว ตำบลท่ามิหรำ ตำบลดำนาน ตำบลควนมะพร้าว ตำบลท่าแค ตำบลแหลมโดนด และตำบลบ้านพร้าว ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสนง.เกษตรจังหวัด จำนวน 1,200,000 บาท
- โรงปฎิหมัก ตำบลท่ามิหรำ ตำบลดำนาน ตำบลควนมะพร้าว ตำบลท่าแค ตำบลแหลมโดนด และตำบลบ้านพร้าว (ชุมชนทำเอง)
- โรงงานน้ำดื่ม ตำบลคอนประดู่ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากงบกระตุ้นเศรษฐกิจ และ อบต. จำนวน 1,000,000 บาท
- โรงงานน้ำดื่ม ตำบลคอนทราย ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากงบกระตุ้นเศรษฐกิจ และ อบต. จำนวน 1,000,000 บาท
- โครงการจัดหาหญ้าเพื่อการเกษตร ตำบลหารเทา ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากยุทธศาสตร์จังหวัด จำนวน 33,000,000 บาท
- โครงการส่งเสริมอาชีพเสริมแก่ผู้ลงทะเบียน สย. และดกเกณฑ์ จปฐ. ตำบลลำสินธุ์ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากยุทธศาสตร์จังหวัด จำนวน 200,000 บาท
- โครงการผลิตสินค้าทดแทนในครัวเรือน ตำบลปากพะยูน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก อบต. จำนวน 20,000 บาท
- โครงการส่งเสริมอาชีพการผูกผ้า ตำบลปากพะยูน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก อบต. จำนวน 40,000 บาท

- โครงการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงปลาในกระชัง ตำบลปากพะยูน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก อบต. จำนวน 20,000 บาท

- เป้าหมาย ยุทธศาสตร์

ยึดพื้นที่เป็นที่ตั้ง ใช้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มุ่งเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งตนเองภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน

- วิธีการสำคัญ กระบวนการ กลไกการขับเคลื่อนงาน

- ภาคประชาชนที่มีประสบการณ์ (รุ่นบุกเบิก)
- ภาคประชาชนรุ่นใหม่ผสมผสานกับรุ่นเก่า ร่วมกับภาคภาครัฐ “ศตจ.ประชาชน”
- หน่วยงานรัฐระดับนโยบายสนับสนุน/เอื้ออำนวย/ เสนอแนะ
- โครงการทำงาน หมู่บ้าน, ตำบล, อำเภอ, จังหวัด

- ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

- กลไกและภาคราชการ มีผู้ว่าราชการจังหวัดที่เข้าใจและหนุนเสริมกระบวนการแผนชุมชน
- งบประมาณให้มีการต่อยอด “กิจกรรม”
- เกิดแกนนำแผนชุมชนรุ่นใหม่ที่เข้าใจหลักคิดทิศทางการพัฒนาแนวใหม่ “ชุมชนพึ่งตนเอง”
- เกิดสภาพประชาชน “อาสา” เข้าร่วมกระบวนการแผนชุมชน (63 คน)
- กระบวนการแก้ไขปัญหา “ที่ดินทำกิน” โดยชุมชนมีส่วนร่วมกับทางราชการ

- ปัญหาอุปสรรค

- เกิดภัยธรรมชาติ
- แกนนำในพื้นที่บางพื้นที่ไม่เข้าใจกระบวนการทำ แผนชุมชน
- กลุ่มองค์กรบางกลุ่มไม่สนใจและไม่ให้ความร่วมมือ
- คณะทำงานบางคนร่วมกันทำงานแต่มีวัตถุประสงค์อื่น

วิธีการบูรณาการของภาคประชาชนกับจังหวัด

- นัดหมายกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 5 ครั้ง
- มีการบันทึกความร่วมมือ 63 เครือข่าย ร่วมคิดร่วมทำ เกิดบันทึกความร่วมมือ โดยใช้ศาลากลางเป็นที่รวม (ศูนย์ประสานงาน)

- ตั้งคณะทำงานจากตัวแทนเครือข่ายฯ
- ใช้ตัวบุคคลไปประสานงานตามความถนัด หน่วยงานแทนนำพื้นที่ องค์กร ราชการ
- นัดเปิดเวทีประชุมร่วมกับราชการทุกภาคส่วน
- ค้นหาข้อมูลพื้นที่ ศักยภาพ ทุนเดิม
- จัดทำยุทธศาสตร์ภาคประชาชน ภายใต้แผนเดิม
- นำเสนอยุทธศาสตร์ภาคประชาชนต่อ CEO. ส่วนราชการ ภาคี องค์กร
- จังหวัดมีการปรับยุทธศาสตร์จังหวัด ได้นำเข้าร่วม
- จังหวัดได้ขอคณะทำงานเข้าเป็นคณะทำงานจังหวัด
- ตัวแทนประเด็นตามยุทธศาสตร์ จ.นำแผน ประชาชนเข้าสู่จังหวัด
- แบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานตามความถนัดของแต่ละบุคคล
- แคนนำที่เข้าร่วมต้องได้รับมอบหมายจากคณะทำงาน
- นำผลที่ได้เสนอต่อที่ประชุม พัฒนาแก้ปัญหา วางจังหวะก้าวต่อ ปรับแผนการทำงาน

การบริหารงบประมาณ

- ทำแผนการใช้งบประมาณ / แผนงานภายใต้ข้อมูล และพื้นที่ปฏิบัติ
- ให้พื้นที่ทำแผนงานขึ้นมาเสนอ โดยทำเป็นรายงวด การสนับสนุนงบประมาณ ไม่ได้ตายตัวเท่ากันทุกจังหวัด แต่ขึ้นอยู่กับความพร้อมของพื้นที่ว่าจะใช้งบเท่าไร
- ประเมินผลการปฏิบัติงาน / ปรับแผนงาน / แผนงบประมาณ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์
- พัฒนาศักยภาพคณะทำงานอย่างต่อเนื่อง
- ประชุมคณะทำงาน เดือนละ 2 ครั้ง แลกเปลี่ยน ประเมิน สรุป และวางจังหวะก้าวต่อ

2. จังหวัดอำนาจเจริญ

จังหวัดอำนาจเจริญมีพื้นที่ตำบลทำแผนชุมชนจากต้นแบบและนำร่อง จำนวน 11 ตำบล คณะทำงานแผนชุมชนประสานงานกับผู้ว่าราชการจังหวัด CEO. ทำให้มีการขยายแผนชุมชนให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด 58 ตำบล มีแกนนำที่มาจากตำบลขยาย จำนวน 295 คน เข้ามาเป็นแกนนำทำแผนชุมชน การจัดทำแผนชุมชนได้รับการสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นอย่างดี โดยมีการแต่งตั้งให้หัวหน้าส่วนราชการในจังหวัด มาเป็นคณะทำงานแผนแม่บทชุมชน และมีการแต่งตั้งคณะติดตาม ประเมินผลระดับอำเภอ และสนับสนุนงบประมาณในการพาแกนนำแผนแม่บทชุมชนไปศึกษาดูงานและอบรมวิทยากรกระบวนการเพื่อเป็นพี่เลี้ยง จำนวน 300 คน งบประมาณ 2 ล้านบาท สนับสนุนงบประมาณในการเก็บข้อมูล โดยการจัดพิมพ์แบบสอบถามสนับสนุนการทำแผนจำนวน 75,000 ชุด และสนับสนุนงบประมาณเพื่อเก็บข้อมูล ชุดละ 10 บาท รวมสนับสนุนงบเก็บข้อมูลจำนวน 200,000

บาท ปัจจุบันอยู่ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดทำแผนระดับตำบลเพื่อนำเอาแผนแต่ละตำบลมาบูรณาการเชื่อมโยงกันเป็นแผนยุทธศาสตร์จังหวัด

- เป้าหมาย ยุทธศาสตร์

- ประชาสังคมเข้มแข็ง แหล่งผลิตข้าวหอมมะลิพันธุ์ดี มีโอกาสทางการศึกษา พัฒนาคุณภาพชีวิต
- ส่งเสริม สนับสนุนระบบประชาธิปไตย กระบวนสังคมและความมั่นคง แห่งรัฐ
- การพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
- การบริหารจัดการ ทรัพยากรและส่วนจังหวัด ให้สมดุล
- การพัฒนาคุณภาพชีวิต

- วิธีการสำคัญ กระบวนการ กลไกการขับเคลื่อนงาน

- ภาคประชาชนสืบค้นหาพี่น้องจากทุกพื้นที่เข้าเป็นทีม โดยใช้ 4 ศูนย์การเรียนรู้เป็นทีมหนุนเสริม
- ภาครัฐมีความร่วมมือกับพัฒนาชุมชน โดยส่งทีมเจ้าหน้าที่ติดตามหนุนเสริม ทีมวิทยากร พี่เลี้ยง CEO. ให้งบประมาณ
- ผู้ว่าราชการจังหวัดได้แต่งตั้งทีมติดตามแผน 7 อำเภอ มีแกนนำเข้าร่วมทุกอำเภอ

- ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

- ภาพรวมของการบูรณาการระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ เริ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น
- ผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าใจและเห็นความสำคัญได้มีการสั่งการให้ปลัดจังหวัดและสำนักงาน พช. เป็นหน่วยรับผิดชอบ หนุนเสริมขบวนแผนชุมชน
- เกิดกิจกรรมภายใต้แผนชุมชน เช่น ธุรกิจค้าส่ง, โรงสีชุมชน, ปุ๋ยชีวภาพ

- ปัญหาอุปสรรค

- การเชื่อมโยง ประสานงานระหว่างภาครัฐกับประชาชน มีจุดอ่อน
- ทีมตำบลไม่เข้าใจกรอบการใช้งานประมาณ 60,000 บาท ที่ลงสนับสนุนในระดับตำบล จังหวัด อำเภอ โดยเฉพาะทีมระดับตำบล ไม่ได้รู้
- การจัดทำแผนปฏิบัติการจัดทำแผนชุมชนในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล ขาดการเชื่อมประสานระหว่างวิทยากรกับชาวบ้าน ไม่มีการแลกเปลี่ยนกัน (ไม่รู้จักกัน)
- ทีมวิทยากรกระบวนการระดับตำบลส่วนใหญ่ ยังขาดทักษะ ประสิทธิภาพ ในการจัดทำแผนชุมชน จึงทำให้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนไม่ชัดเจน

- แผนชุมชนที่ได้ ไม่ได้เกิดจากข้อมูลที่แท้จริง (ข้อมูล รายรับ-รายจ่าย รวมทั้งข้อมูลอื่นๆ ของหมู่บ้านตำบล)

วิธีการบูรณาการของภาคประชาชนกับจังหวัด

- ทำหนังสือประสานงานกับ ศตจ.จังหวัด / สำนักงานจังหวัด
- พบผู้ว่าราชการจังหวัดนำเสนอโครงการ
- บูรณาการ / งบประมาณ / กิจกรรม ร่วมกับพัฒนาชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ
- จัดเวทีสร้างความเข้าใจกับส่วนราชการระดับจังหวัดอำเภอ / แกนนำระดับตำบล
- ภาคประชาชนเข้าร่วมประชุมชี้แจงโครงการในการประชุมกำนันภาคประชาชนผู้ใหญ่บ้านประจำเดือนทุกอำเภอ
- เข้าร่วมประชุมกับ อปท. จังหวัด (ประชุมนายกองค์การบริหารส่วนตำบล)

ทุนเดิมของจังหวัดอำนาจเจริญ

อำนาจเจริญ ขับเคลื่อนงานภาคประชาชนมาแต่ปี 37 โดยมีองค์การพระผู้นำพัฒนาแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง

ปี 2543 เริ่มกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลนาร่อง 11 ตำบล

ปี 2546 ได้ับการสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนจากสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เต็มพื้นที่ 56 ตำบล (ทั้งจังหวัด)

ปี 2547 มีการยกระดับ เป็นต้นแบบหรือศูนย์การเรียนรู้ 4 ตำบลคือ ต.เปือย ต.นาฝื่อ ต.บุ่ง ต.หนองข่า และได้จัดตั้งเครือข่ายแผนจังหวัดอำนาจเจริญ

ปี 2548 เครือข่ายแผนฯอำนาจเจริญ ประสานงบประมาณขยายผลอีก 58 เครือข่าย / พื้นที่

3. จังหวัดอุดรดิษฐ์

ในส่วนของการบูรณาการเชื่อมโยงแผนชุมชนของจังหวัดอุดรดิษฐ์ เกิดจากการขยายผลจากตำบลต้นแบบและตำบลนาร่องจำนวน 5 ตำบล ให้ครอบคลุมพื้นที่ทุกตำบลและครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด 60 ตำบล 2 เทศบาล 599 หมู่บ้าน มีการประสานงานกับผู้ว่าราชการจังหวัด ตั้งคณะทำงานระดับจังหวัดที่แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวน 19 คน ประกอบด้วยแกนนำชุมชน และตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเป็นแกนในการขยายผลเรื่องการทำแผนชุมชน โดยมี กสน. เป็นเลขาคณะทำงาน และได้รับการสนับสนุนให้นักศึกษาจาก กสน. มาช่วยเก็บข้อมูลเพื่อทำแผนชุมชน นอกจากนี้ยังสนับสนุนเป็นกองเลขาคณะทำงานจังหวัด และมีการประชุมสัญจรตามอำเภอต่างๆ ทุกเดือน จากการประสานงานเชื่อมโยงกับผู้ว่าราชการจังหวัด ทำให้เห็นความสำคัญของการทำแผนชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดที่สอดคล้องกับแผนชุมชน เช่น ยุทธศาสตร์การสร้างสรรค์ปัญญาโดยให้กระบวนการแผนชุมชนเป็นเครื่องมือ ให้ชุมชนรู้จักตนเองและชุมชนของตนเอง

- เป้าหมาย ยุทธศาสตร์

คุณภาพชีวิต ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการขั้นตอนแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง
- วิธีการสำคัญ กระบวนการ กลไกการขับเคลื่อนงาน

การขยายผลจากต้นแบบ ไปสู่ตำบลขยายผลและพื้นที่ตามภูมินิเวศน์

 1. พัฒนาความสามารถการบริหารจัดการของตำบลต้นแบบให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ถ่ายทอดขยายผลไปสู่ตำบลข้างเคียงและตำบลอื่น ๆ 67 พื้นที่/ตำบล
 2. มีคณะทำงานเชิงประเด็นทั้ง 15 ประเด็น 15 ท่าน / ระดับพื้นที่จังหวัด 15 ท่าน
 3. คณะกรรมการโซน/พื้นที่ 3 โซน (9 อำเภอ) ละ 2 คน รวม 6 คน ที่ปรึกษา ตามความเหมาะสม
 4. มีคณะกรรมการตามภูมินิเวศน์ ได้แก่
 - คณะกรรมการแผนงานด้านทรัพยากร-สิ่งแวดล้อม 1 ชุด 25 ท่าน
 - คณะกรรมการลุ่มน้ำน่าน 1 ชุด 18 ท่าน
- ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม
 - ผลลัพธ์ในเชิงกระบวนการ
 1. กลไกการขับเคลื่อนงานทุกระดับมีความตื่นตัว สนใจเข้าร่วมเรียนรู้ “กระบวนการทำแผนชุมชน”
 2. ภาคราชการ ทั้งระดับจังหวัดและท้องถิ่นเข้าใจและร่วมมือ ในการจัดทำแผน “สนับสนุน” งบประมาณ
 3. กระแสการพัฒนาแนวใหม่ ถูกขยายผลสู่กลุ่มภาคประชาชนคนรุ่นใหม่ (เยาวชน)
 4. หน่วยงานเห็นความสำคัญของภาคประชาชน
 5. เกิดการเปลี่ยนแปลง “การเปลี่ยนแปลงการปรับวิธีบบของจังหวัด”
 6. พัฒนาการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างภาคประชาชนกับหน่วยงานรัฐทุกระดับ
 7. กิจกรรมภายใต้แผนชุมชนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน
 8. ผลกิจกรรมภายใต้แผนชุมชนรองรับ SML.
 - ผลลัพธ์กิจกรรมภายใต้แผนชุมชนที่เป็นรูปธรรม
 1. การสนับสนุนงบประมาณจาก CEO. และหน่วยงาน
 2. การบรรจุแผนของ อปท. ทุกระดับและสนับสนุนงบประมาณ
- ปัญหาอุปสรรค

- ทีมทำงานไม่มั่นคงต่อหลักคิดแผนชุมชน
- ทีมทำงานไม่แสวงหาข้อมูล/ความรู้เพิ่มเติม
- ทีมทำงาน/แกนนำ ยังไม่มั่นใจ และขาดการศรัทธาใน แนวทางแผนชุมชน
- ทีมทำงานรับผิดชอบหลายหน้าที่/สวมหมากหลายใบ
- ทีมทำงาน/แกนนำ/กลุ่มเป้าหมายยังยึดติดวิธีคิดแบบเดิม
- ภาวการณ์พัฒนาบางส่วน ยังติดกรอบระเบียบ ข้อกฎหมายในการดำเนินงาน
- คำว่า “บูรณาการ ยังไม่เกิดผลอย่างจริงจัง”
- ข้อจำกัดเรื่องเอกสารประกอบ เพื่อการเรียนรู้ มีไม่เพียงพอ
- ระยะทาง/พื้นที่กว้างขวางมาก
- ค่าพาหนะ ค่าใช้จ่ายสูง ไม่สอดคล้องความเป็นจริง
- การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทุกระดับ
- การโยกย้ายข้าราชการระดับการตัดสินใจ/หัวหน้าส่วนและทุกระดับ
- การให้สนใจน้อย และไม่รอบรู้ในงานหน้าที่ ที่รับผิดชอบที่รับมอบหมาย
- การขาดการควบคุม วุฒิภาวะทางอารมณ์ และการมีภาวะผู้นำ
- สื่อเผยแพร่มีน้อย
- การให้ความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้และการจัดทำสื่อในพื้นที่น้อย
- การปฏิบัติยังคลาดเคลื่อนต่อวิถีชีวิตชุมชน

วิธีการบูรณาการของภาคประชาชนกับจังหวัด

- ค้นหา/คัดสรรแกนนำ จับเข้าคุยกันแบบพี่แบบน้อง เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- มีเวทีเตรียมคณะทำงาน อย่างไม่เป็นทางการ ค้นหาว่ามีทุนทางสังคมอย่างไร โดยเชื่อมกับองค์กรชุมชนของยุทธศาสตร์ มีคณะทำงานทั้ง 9 อำเภอประชุมทุกเดือน การสนับสนุน 15 ประเด็น เช่นเกษตรยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการสนับสนุนจาก พอช.
- ได้รับการสนับสนุนโครงการเกษตรยั่งยืน จาก สำนักอนามัยเขต 9 จ.พิษณุโลก เกษตรจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด ฯลฯ
- ในปี 2546-2547 แกนนำของ จ.อุดรดิตถ์ ได้ประสานงานภาคเหนือ ได้มีการพิจารณาอีกครั้ง โดยใช้เกณฑ์ 9 ข้อ โดยผ่านกระบวนการแผนหรือไม่ โดยให้แต่ละอำเภอคุยกันเอง
- เชื่อมคณะทำงานแผนฯเข้าเป็นคณะทำงานระดับจังหวัด ได้เชิญคณะแกนนำแผนเข้าร่วมประชุมยุทธศาสตร์จังหวัดและได้เสนอยุทธศาสตร์ที่ชาวบ้านเตรียมไว้
- เข้าร่วมประชุมคณะทำงานบูรณาการยุทธศาสตร์จังหวัด
- เชื่อมภาคีพัฒนาหน่วยงานภาคอีสาน

- เข้าเป็นคณะกรรมการเศรษฐกิจระดับจังหวัด โดยคลังจังหวัดเป็นเจ้าภาพ ได้รับการแก้ไขปัญหาระหว่างนี้ กลุ่มองค์กร
- แผนพัฒนา 15 ด้าน ได้แก่
 1. ด้านเศรษฐกิจชุมชน
 2. ด้านเกษตรยั่งยืน
 3. ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม พัฒนาคน
 4. ด้านผู้หญิงเพื่อการพัฒนา
 5. ด้านคนรุ่นใหม่ เพื่อการพัฒนา
 6. ด้านวิจัยชุมชน เพื่อการพัฒนา
 7. ด้านที่อยู่อาศัยที่มั่นคง
 8. ด้านสุขภาพ-อนามัย
 9. ด้านทรัพยากร-สิ่งแวดล้อม
 10. ด้านแผนแม่บทชุมชน
 11. ด้านองค์กรการเงิน และสวัสดิการชุมชน
 12. ด้านรับรองกลุ่มองค์กร เครือข่ายเข้มแข็ง
 13. ด้านโครงสร้างเพื่อการผลิตชุมชน
 14. ด้านสินเชื่อเพื่อการพัฒนา
 15. ด้านสื่อเพื่อการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์

การบูรณาการ

- พิจารณาคุณสมบัติและแบบสำรวจศักยภาพ
- เชิญคณะทำงาน ทำความเข้าใจ “จับเข้าคุยกัน”
- ตัวแทนประเด็นเข้าร่วมเวที/ตัวแทน พช./กสน./NGO./องค์กรชุมชนต่างๆ
- โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อเอาชนะความยากจน,เกษตรยั่งยืน,เมืองน่าอยู่
- ทำยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์ จ.อุตรดิตถ์ ภาคประชาชน “คุณภาพชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง” ส่ววิสัยทัศน์จังหวัด
- แบ่งภารกิจคณะทำงานเข้าพบหัวหน้าส่วน/ราชการระดับผู้ปฏิบัติ / ผู้บริหาร “อุตรดิตถ์ เศรษฐกิจพอเพียง ผลผลิตพอกิน ที่ดินพออยู่ ประคองหลวงพระบาง”
- แต่งตั้งคณะทำงานด้านต่างๆ
- นำเสนอยุทธศาสตร์ภาคประชาชน/ต่อเนื่อง
- ประชุมชี้แจงสัญจร 9 อำเภอ ขบวนแผนชุมชน

5. นำน

จังหวัดน่านถือเป็นจังหวัดที่มีการบูรณาการการทำงานระหว่างส่วนราชการและองค์กรชาวบ้านในหลายๆ ประเด็น ในส่วนของบูรณาการแผนชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดน่านนั้นดำเนินการครอบคลุม 69 ตำบล 853 หมู่บ้าน แบ่งเป็นตำบลต้นแบบ 2 ตำบล ตำบลนำร่อง 14 ตำบล ตำบลขยายผล 44 ตำบล และตำบลเตรียมการ 9 ตำบล คณะทำงานแผนชุมชนระดับจังหวัดได้มีการร่วมประชุมประจำเดือนทุกเดือนโดยเวียนกันเป็นเจ้าภาพจัดเป็นรายอำเภอ มีพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานที่ให้ความร่วมมือหลักในการขยายผลจัดทำแผนชุมชน ผลงานที่เกิดขึ้นระดับจังหวัด มีดังนี้

- คณะทำงานแผนชุมชนระดับจังหวัด จำนวน 29 คน
- ทีมพี่เลี้ยงคอยช่วยในเวทีระดับตำบล จำนวน 7 ทีม
- มีวิทยากรกระบวนการแผนชุมชน จำนวน 96 คน
- เกิดศูนย์เรียนรู้การจัดทำแผนชุมชน จำนวน 16 ศูนย์ แยกได้ดังนี้
 1. แผนชุมชนกับการจัดการชุมชน 1 ศูนย์ (ศรีสะเกษ)
 2. แผนชุมชนกับวิสาหกิจชุมชน 2 ศูนย์ (น้ำเกีฮ่วน, นาน้อย)
 3. แผนชุมชนกับเศรษฐกิจชุมชน 3 ศูนย์ (บัวใหญ่, สันตะ, ส้าน)
 4. แผนชุมชนกับวัฒนธรรมชุมชน 1 ศูนย์ (ป่าคา)
 5. แผนชุมชนกับองค์กรการเงินชุมชน 1 ศูนย์ (ถ้ำทอง)
 6. แผนชุมชนกับการจัดการป่าชุมชน 8 ศูนย์ (น้ำมวบ, ศรีสะเกษ, น้ำเกีฮ่วน, บัวใหญ่, สันตะ, เมืองลี, นาทะนุงและปิงหลวง)

• เป้าหมาย ยุทธศาสตร์

- พัฒนา สนับสนุน ศักยภาพ แกนนำ ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาสังคมและลดปัญหาความยากจน
- พัฒนาระบบภูมินิเวศน์
- ส่งเสริมประเพณี / วัฒนธรรม / ภูมิปัญญา พัฒนาระดับ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสื่อประชาสัมพันธ์
- ตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย
- ประสานแผน CEO. ท้องถิ่น / ภาครี พัฒนาระบบการบริหาร

• วิธีการสำคัญ กระบวนการ กลไกการขับเคลื่อนงาน

- ทีมวิทยากรพี่เลี้ยงในเวทีระดับจังหวัด จำนวน 9 คน
- คณะทำงานแผนชุมชนระดับจังหวัด จำนวน 29 คน
- คณะทำงานแผนชุมชนระดับตำบล ตำบลละ 15 คน
- มีวิทยากรกระบวนการแผนชุมชน จำนวน 345 คน

- หน่วยงานที่ร่วมทำงาน คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด, นายอำเภอ, พัฒนาชุมชน, ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
 - กลุ่มอักษณาน้อย / กลุ่มอักษเมืองน่าน
- ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม
 - ผู้ว่าราชการจังหวัดใช้กระบวนการแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาความยากจน
 - ใช้ศูนย์เรียนรู้แผนชุมชน 2 ศูนย์ เป็นรูปแบบในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย
 - เชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับภาคราชการ
 - ปัญหาอุปสรรค
 - การบูรณาการแผนระดับจังหวัด ยังอยู่ในระดับอำเภอ
 - การเชื่อมโยงบางพื้นที่กับ อบต.ยังไม่ค่อยชัดเจน (อบต.ยังไม่รับแผนชาวบ้าน)
 - การสื่อสาร ด้านข้อมูลและกระบวนการแผนชุมชน ระหว่างหน่วยงานรัฐต้องชัดเจน (มีเอกสาร+หนังสือ) หน่วยงานรัฐตามข้อมูลไม่ทัน

วิธีการบูรณาการของภาคประชาชนกับจังหวัด

- ค้นหาคน (ภาคประชาชน) ไปหาคนที่มีความรู้ มีใจทำงานกับชุมชน รักท้องถิ่น รักถิ่นเกิด
- รวมความคิดคน (คน+คน) คุยภาคีตำบล/อำเภอ/จังหวัด (เอาคนมารวมกัน เอาความคิดมารวมกัน)
- เจาะประวัติศาสตร์, ทุนสังคมของจังหวัดที่มีมาก่อน, กฎหมายชาวบ้าน
- เก็บข้อมูล รวมข้อมูล ของจังหวัดทั้งหมด
- แก้ไขปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ให้ “แก้ไขก่อน” ที่แก้ไขไม่ได้ส่งต่อตำบล ถ้าตำบลไม่สนใจ ไม่รู้เรื่อง ต่อไปที่จังหวัดอำเภอ และจังหวัด
- โครงสร้าง / คณะทำงาน มาจากคนที่มีความรู้ที่ทำงานจริง สามารถทำพิสูจน์ได้ ว่าทำอยู่จริง
- ขยายไปสู่ตำบลที่สนใจจะเรียนรู้การทำงานเรื่องแผน
- ณ ตอนนี้แผนของจังหวัดน่านยังไม่ได้บูรณาการร่วมกัน(ไม่มีแผนร่วมกัน) แต่ได้คุยกันแล้วระหว่างผู้ว่าฯ กับ แกนนำแผน
- การบริหารงบประมาณ + บริหารคน
- เน้นส่วนราชการที่เป็นท้องถิ่น เช่น อบต. มากกว่า เน้นการเชื่อมโยงไปที่จังหวัด หรือจบจากผู้ว่า CEO.

6. จังหวัดพะเยา

• เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ (ระดับพื้นที่)

พื้นที่ตำบลนาร่อง 5 ตำบล , พื้นที่ตำบลขยายผล 14 ตำบล , พื้นที่ตำบลเตรียมการ 19 ตำบล

• ยุทธศาสตร์

- พัฒนาศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์
- สร้างชุมชนเข้มแข็ง อย่างมีรูปธรรม+ยั่งยืน
- เชื่อมโยงเครือข่ายและขยายพื้นที่
- สร้างสื่อสารสนเทศ (เทคโนโลยี)

• วิธีการสำคัญ กระบวนการ กลไกการขับเคลื่อนงาน

- ทีมภาคประชาชนที่ทำงานจากประเด็นองค์กรการเงินสวัสดิการ+ทีมวิทยากร พื้นที่ขยายผล
คณะทำงานแผน 4 ภาค
- หน่วยงานรัฐทุกระดับ เข้าร่วม เป็นที่ปรึกษา และสนับสนุนงบประมาณ

• ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

- การเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน+NGOs +หน่วยงานรัฐ
- การใช้กระการแผนชุมชนรองรับ SML.
- เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างใหม่ระดับจังหวัด ที่มีภาคประชาชนเป็นสัดส่วนร่วมกับ
กลไกรัฐ

• ปัญหาอุปสรรค

- ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริง มีการเบี่ยงเบน เพราะคาดหวังให้ได้รับงบ ไม่ใช่เพื่อการแก้ไข
ปัญหา
- ทีมวิทยากรขาดทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ขาดงบประมาณในการขับเคลื่อนในการติดตามสนับสนุนกิจกรรม
- การสนับสนุนจากส่วนกลาง เครื่องมือในการประสานงานไม่ต่อเนื่อง

วิธีการบูรณาการของภาคประชาชนกับจังหวัด ทำอย่างไร

- ทำร่วมกันกับภาครัฐ เช่น CEO. เกษตร
- ทำแผนที่ทางสังคม 27 องค์กร คอยกัน
- บ้านมั่นคง
- มีตัวแทนชาวบ้านเชื่อมกับภาครัฐ 2 คน คือ อ.มุกดา อินต๊ะสาร กับ คุณนิคม พุทธา
- อนาคตจะตั้งคณะกรรมการทุกยุทธศาสตร์ ล้อมตามของภาครัฐ ถ้าจังหวัด มี 5 ด้าน ภาคประชาชนก็จะมี 5 ด้าน
- จะตั้งคณะทำงานไว้เชื่อมกับภาครัฐ (คณะทำงานแผนชุมชน ซึ่งปัจจุบันยังไม่ได้ตั้ง)
- เอาปัญหาแต่ละด้าน เข้าที่ประชุม ขององค์กรคนฮักเมืองพะเยา และนำเสนอต่อผู้ว่าฯ

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนจังหวัดบูรณาการ จำนวน 5 จังหวัด

ที่	จังหวัด	จำนวนทั้งหมด	จำนวนตำบลที่เข้าร่วม	ภาคีพัฒนา
1	น่าน	99 ตำบล	68 ตำบล 1 เทศบาล	ผู้ว่าราชการจังหวัด, มูลนิธิฮักเมืองน่าน, กศน. , พช. และเกษตรจังหวัด, พัฒนาชุมชน
2	พะเยา	68 ตำบล	34 ตำบล	ผู้ว่าราชการจังหวัด, กศน., พช., สนง.จังหวัด, องค์กรพัฒนาเอกชน
3	อุตรดิตถ์	65 ตำบล 16 เทศบาล	65 ตำบล 2 เทศบาล	ผู้ว่าราชการจังหวัด, กศน., พช., สนง.จังหวัด, องค์กรพัฒนาเอกชน, กษ. และหน่วยงานราชการ ในจังหวัดทุกหน่วยงาน
4	อำนาจเจริญ	56 ตำบล 8 เทศบาล	56 ตำบล 8 เทศบาล	ผู้ว่าราชการจังหวัดและหน่วยงานราชการ ในจังหวัดทุกหน่วยงาน
5	พัทลุง	64 ตำบล 9 เทศบาล	64 ตำบล 9 เทศบาล	ผู้ว่าราชการจังหวัด, นายอำเภอทั้ง 11 อำเภอ, พัฒนาชุมชน, ธกส., เกษตร
รวม		352 ตำบล 33 เทศบาล	287 ตำบล 19 เทศบาล	

การบูรณาการแผนชุมชนระดับภูมินิเวศน์ และตัวอย่างพื้นที่รูปธรรม

การเชื่อมโยงและบูรณาการแผนชุมชนระดับภูมินิเวศน์ เป็นการบูรณาการเชื่อมโยงแผนชุมชน โดยให้ความสำคัญสัมพันธ์ของคนที่มีภูมินิเวศน์ ที่มีปัญหาหรือประเด็นร่วมกันของคน เช่น กลุ่มน้ำ เทือกเขา ผลการดำเนินการ ได้มีการสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงแผนชุมชนในพื้นที่ 13 ภูมินิเวศน์ ครอบคลุมพื้นที่ 802 ตำบล ได้แก่ กลุ่มน้ำน่าน กลุ่มน้ำยม ห้วยทับทัน กลุ่มน้ำมูล กลุ่มน้ำชี กลุ่มน้ำน้อย กลุ่มน้ำแม่กลอง กลุ่มน้ำบางปะกง ชายฝั่งทะเลบูรพา กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กลุ่มน้ำปากพนัง กลุ่มน้ำหลังสวน เทือกเขาสก

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนภูมินิเวศน์ที่มีการจัดทำแผนชุมชนเชิงบูรณาการ จำนวน 13 ภูมินิเวศน์

ที่	ภูมินิเวศน์	พื้นที่	จำนวนทั้งหมด
1	กลุ่มน้ำน่าน	ภาคเหนือ	346 ตำบล
2	กลุ่มน้ำยม	ภาคเหนือ	184 ตำบล
3	ห้วยทับทัน	ภาคอีสาน	14 ตำบล
4	กลุ่มน้ำมูล	ภาคอีสาน	4 ตำบล
5	กลุ่มน้ำชี	ภาคอีสาน	3 ตำบล
6	กลุ่มน้ำน้อย	ภาคกลาง	23 ตำบล
7	กลุ่มน้ำแม่กลอง	ภาคตะวันตก	12 ตำบล
8	กลุ่มน้ำบางปะกง	ภาคตะวันออก	9 ตำบล
9	ชายฝั่งทะเลบูรพา	ภาคตะวันออก	8 ตำบล
10	กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	ภาคใต้	87 ตำบล
11	กลุ่มน้ำปากพนัง	ภาคใต้	48 ตำบล
12	กลุ่มน้ำหลังสวน	ภาคใต้	28 ตำบล
13	เทือกเขาสก	ภาคใต้	36 ตำบล
รวม			802 ตำบล

ตัวอย่างรูปธรรมของการเชื่อมโยงบูรณาการแผนชุมชนระดับภูมินิเวศน์

1. กลุ่มน้ำน่าน (346 ตำบล)

สภาพปัจจุบันของกลุ่มน้ำน่าน เกิดภัยธรรมชาติ อุทกภัย ลำน้ำตื้นเขิน ผลกระทบจากการใช้สารพิษ เคมี ในการประกอบอาชีพเกษตร และน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และบ้านเรือนริมน้ำ ลำคลอง ตลอดจนเมื่อประชาชนเพิ่มขึ้นการแข่งขัน การแก่งแย่งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ มีมากขึ้น แกนนำแผนชุมชนค้นแบบจิงขยายการทำแผนชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้บน

ฐานข้อมูลชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและตระหนักเห็นความสำคัญและหาทางแก้ไขปัญหาค้น ความสมบูรณ์สู่ธรรมชาติอีกโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกภาคส่วน จึงมีการ เชื่อมโยงตำบลที่อยู่ริมแม่น้ำมาเข้าสู่กระบวนการทำแผนชุมชน ปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการ จัดเวทีเตรียมความพร้อมของคณะทำงาน เพื่อสร้างความเข้าใจในเครือข่ายลุ่มน้ำ และตรวจดู เป้าหมายและภาคีพัฒนาร่วมกัน โดยในเบื้องต้นได้คัดเลือกตำบล ที่มีพื้นที่ติดกับลุ่มน้ำน่าน เป้าหมายพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน จำนวนตำบล 346 ตำบล อำเภอ 166 อำเภอ จังหวัด 4 จังหวัด จากการประชุมระดับภูมิวิเวศน์ 2 ครั้งที่ผ่านมา (8 ตุลาคม 2548 และ 24 ตุลาคม 2548) ได้มีแนวทาง ในการบูรณาการแผนระดับภูมิวิเวศน์ลุ่มน้ำน่าน ดังนี้

1. สร้างฝายแม้ว (กักเก็บน้ำ) ตามลำห้วยสาขา เพื่อบริหารจัดการน้ำ
2. รักษาและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำตลอดจนปลูกป่าทดแทนในส่วนที่ถูกทำลาย
3. อนุรักษ์ ลด ละ เลิก การใช้ สารเคมี และ ฝึกระวังการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำน่าน
4. ขุดลอกลำน้ำบริเวณที่ตื้นเขิน
5. ทำวังปลา ในบริเวณใกล้บ้าน ย่านชุมชน เพื่อเป็นลำน้ำแห่งการท่องเที่ยว

กระบวนการขั้นตอนการดำเนินงานภูมิวิเวศน์ลุ่มน้ำน่าน

1. เวทีเตรียมความพร้อมคณะทำงาน พื้นที่ทุกระดับ
2. เวทีการสร้าง ความเข้าใจ รวบรวม/เปรียบเทียบข้อมูล สร้าง/เชื่อม เครือข่ายลุ่มน้ำ/ เครือข่ายเกี่ยวข้อง ในพื้นที่เป้าหมาย ข้างเคียงและ ภาคีร่วมพัฒนา ด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม พื้นที่ลุ่มน้ำ
3. เวทีเชื่อมโยงระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด
4. เวทีสรุปบทเรียน/เชื่อมโยงยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์พื้นที่/ภาค/ชาติ
5. เวทีกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่อง

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนตำบลที่อยู่ในภูมินิเวศน์ลุ่มน้ำน่าน จำนวน 346 ตำบล

จังหวัด	ตำบล	ครอบคลุมพื้นที่		จำนวนแกนนำทำแผนชุมชน		
		อำเภอ	กิ่งอำเภอ	แกนนำ	ภาคีฯ	คณะทำงาน
น่าน	99	14	1	99	10	9
อุตรดิตถ์	65	9	-	81	10	9
พิษณุโลก	93	9	-	93	10	9
พิจิตร	89	8	3	89	10	9
รวม	346	166	4	362	40	36

ผลที่เกิดจากงานภูมินิเวศน์ ลุ่มน้ำน่าน

- เกิดจิตสำนึก ความตระหนัก ตื่นตัวร่วมกันใน พื้นที่/ตำบล
- เกิดแนวทาง วิธีการเก็บ รวบรวมข้อมูลด้านภูมินิเวศน์ ลุ่มน้ำน่าน
- เกิดแผนงานปฏิบัติการระดับพื้นที่ เชื่อมโยงระหว่างตำบลต่อตำบล
- ได้คณะกรรมการลักษณะอาสา เพิ่มขึ้นด้วยความสมัครใจ ทุกระดับในพื้นที่
- ได้แนวทางการสำรวจและออกแบบสำรวจ รวบรวมข้อมูลด้านภูมินิเวศน์ ลุ่มน้ำน่าน โดยกระบวนการแผนแม่บทชุมชนและภาคีพัฒนา
- เกิดทิศทางแผนงานข้อมูลด้านภูมินิเวศน์ ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยง แผนพัฒนาอปท. ทุกระดับชัดเจน เป็นยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ พัฒนาอย่างยั่งยืนโดยกระบวนการขั้นตอนแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

2. ลุ่มน้ำบางปะกง (11 ตำบล)

ลุ่มน้ำบางปะกง หมายถึงพื้นที่ อยู่ในบริเวณของแม่น้ำบางปะกงซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ของหลายจังหวัดที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง และใช้สอยเพื่อประโยชน์สาธารณะร่วมกัน เช่น จังหวัดปราจีนบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา สระแก้ว เป็นแม่น้ำสายหลักที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่

ประชาชนในหลายพื้นที่ อดีตเป็นเส้นทางสัญจร เป็นแหล่งกำเนิดพืชผลทางการเกษตรเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญมาแต่โบราณกาล มีหลักฐานยืนยันเป็นลายลักษณ์อักษรเชื่อถือได้

แม่น้ำบางปะกง เป็นแม่น้ำสายสำคัญมาแต่อดีตกาลผ่านเรื่องราวมากมายร้อยแปดพันประการ เคยเป็นเส้นทางผ่านทัพขององค์พระมหากษัตริย์ได้ทรงเคลื่อนทัพผ่านและเคยใช้สายน้ำนี้ ได้แก่ พระนเรศวรมหาราช ทรงเคลื่อนทัพไปตีเมืองแกลง พระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อคราวแตกค่ายออกมาจากพระนครศรีอยุธยาเพื่อรวบรวมไพร่พลก็เคยยกทัพผ่านจังหวัดปราจีนบุรี ดังปรากฏหลักฐานไว้ตามสถานที่ต่างๆ

ลุ่มน้ำบางปะกง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 7,978 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดชลบุรี แบ่งออกเป็น 4 ลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ แม่น้ำนครนายก คลองท่าลาด คลองหลวง และแม่น้ำบางปะกงสายหลัก มีการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ปีละประมาณ 1 ล้าน ลบ.ม. ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรประมาณปีละ 430 ล้าน ลบ.ม.

แม่น้ำบางปะกงต้นน้ำเกิดจากทิวเขาชันกำแพง ไหลผ่านจังหวัด ปราจีนบุรี นครนายก และฉะเชิงเทรา แล้วไหลลงสู่อ่าวไทยในเขตอำเภอบางปะกง รวมความยาวประมาณ ๒๓๐ กิโลเมตร แม่น้ำบางปะกง ไหลผ่านหลายอำเภอในจังหวัดฉะเชิงเทรา คือ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว กิ่งอำเภอกลองเขื่อน อำเภอบางคล้า อำเภอเมือง ฯ อำเภอบ้านโพธิ์ และอำเภอบางปะกง

การที่ได้ชื่อว่าบางปะกง มีข้อสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากชื่อปลาชนิดหนึ่ง ซึ่งเคยมีอยู่ชุกชุมในแม่น้ำสายนี้ ชาวบ้านเรียกว่าปลาอีกร และเรียกชื่อลำน้ำว่าบางปลาอีกร ต่อมาได้กลายเป็นบางปะกง ที่ดินในลุ่มน้ำบางปะกงเป็นดินร่วน เหมาะแก่การเพาะปลูกมากที่สุด ตอนกลางและตอนปลายของลุ่มน้ำเป็นแหล่งชุมชนเกษตรกรรมที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ปัจจุบันลุ่มน้ำบางปะกงยังคงผลิตอาหาร เลี้ยงดินแดนทั่วทั้งภูมิภาคตะวันออก และเป็นแหล่งส่งออกผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญของไทย

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน

1. การจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง
2. พื้นที่เป้าหมายอยู่ห่างไกล
3. ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความเข้าใจ
4. เครื่องมือการทำงานยังไม่ครบ
5. คณะทำงานมีเวลาน้อย แต่มีใจ

3. ห้วยทับทัน (14 ตำบล)

ห้วยทับทันเป็นสายน้ำที่มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาพนมดงรัก โดยประกอบด้วย ลำห้วย ณ จุดเริ่มต้นมีสาขาย่อยคือลำห้วยสิงห์ ลำห้วยจำเริญ ลำห้วยเสน ลำห้วยสำราญ บริเวณอำเภอกาบัง จังหวัดสุรินทร์ และมีจุดกำเนิดที่อ่างเก็บน้ำบ้านตาแก้ว ซึ่งมีชื่อจากการตั้งถิ่นฐานของบ้านทับทัน ตำบลทับทัน อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์(เป็นชื่อเรียกจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านลำหาด ตำบลทับทัน อำเภอสังขะ ว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยามีช้างเผือกหลุดออกมาและมีกองทัพหลวงส่งมาตามโดยมีการมาตั้งทัพอยู่ที่ตรงจุดนี้ จึงมีการตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านทับทัน หมายความว่า กองทัพตามมาทันกัน ณ จุดนี้ แต่ชื่อได้เปลี่ยนไปเป็นทับทันในสมัยไหนไม่มีหลักฐานปรากฏและชาวบ้านสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากเจ้านายหมายถึงนักปกครองเปลี่ยนให้ พบได้จากชื่อ หมู่บ้าน ชื่อวัด ชื่อโรงเรียน ยังใช้ทับทัน แต่ชื่อดำบลเปลี่ยนเป็นตำบลทับทัน) พอจะสันนิษฐานได้ว่าชื่อห้วยทับทันน่าจะ มีชื่อเรียกตามชื่อหมู่บ้านนี้ ซึ่งจะพบหลักฐานได้จากชื่อป้ายบอกของกรมทางหลวงยังใช้คำว่าห้วยทับทัน เพื่อเป็นการเรียกชื่อตามความหมายเดิมในที่นี้จะใช้คำว่าห้วยทับทัน

ห้วยทับทันมีความยาวประมาณ 176 กิโลเมตร ไหลจากเทือกเขาพนมดงรักในเขตอำเภอกาบัง จังหวัดสุรินทร์ แล้วไหลผ่านอำเภอสังขะ กิ่งอำเภอศรีณรงค์ อำเภอศรีขรภูมิ อำเภอสำโรงทาบ กิ่งอำเภอโนนนารายณ์ และอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ในส่วนจังหวัดศรีสะเกษประกอบด้วย อำเภอปรังคู้ อำเภอห้วยทับทัน อำเภออุทุมพรพิสัย กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ และอำเภอบึงบูรพ์ ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่อำเภอรามิไศล จังหวัดศรีสะเกษ สภาพทางกายภาพเป็นสายน้ำที่คดเคี้ยวไปตามสภาพพื้นที่ลุ่มซึ่งคลุมอาณาเขต 2 จังหวัด คือสุรินทร์และศรีสะเกษ

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงระดับภูมิโนเวศน์ห้วยทับทัน

- เกิดกระบวนการเรียนรู้การจัดทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ 13 ตำบล
- เกิดการเชื่อมโยงและประสานการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน 13 ตำบล กับหน่วยงานภาคีภาครัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น
- เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างประเด็นร่วมอื่น ๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ องค์การการเงินสวัสดิการ บ้านมั่นคง ที่ดินทำกิน แผนชุมชน (ศตจ. ปชช.)
- เกิดการประสานการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานวิชาการ และสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
- เกิดรูปธรรมกิจกรรมแก้ไขปัญหาสังคมลดความยากจน 13 กลุ่ม เช่น สถาบันการเงินชุมชน ต. ผักไหม ต. กู่ // ร้านค้าชุมชน ต. ห้วยทับทัน // กลุ่มเย็บผ้า ต. ผักไหม ต. ห้วยทับทัน ต. เมืองหลวง // กลุ่มเกษตรอินทรีย์ ต. ผักไหม ต. จานแสนไชย ต. เมืองจันทร์ ต. อีแซ // กลุ่มทอผ้าไหม ต. ห้วยทับทัน ต. บึงบูรพ์ ต. เป้าะ ต. รังแร้ง ต. ปราสาท ต. กล้วยกว้าง // กลุ่มออมทรัพย์ ต. คำผง // กลุ่มเลี้ยงปลา ต. ขางสว่าง

ทิศทางปี 2549 ของคณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำห้วยทับทัน

1. กำหนดทิศทาง / เป้าหมาย / วิธีการสำคัญ

- ♦ กำหนดบทบาท/ภารกิจของคณะบริหารชุดใหญ่ให้ชัดเจน(กรอบกติกา)
- ♦ จัดทำแผนปฏิบัติงาน บริหารจัดการพื้นที่ 20 อำเภอ
- ♦ ดำรวจจัดเก็บข้อมูลพื้นฐาน / ข้อมูลครัวเรือนจากพื้นที่ ปฏิบัติการ 96 ตำบล
- ♦ จัดทำโครงการเสนอหน่วยงาน นโยบาย

2. จัดหาสถานที่ศูนย์ประสานงาน

- ♦ พิจารณา สถานที่ที่เหมาะสม
- ♦ วัสดุ/อุปกรณ์ สำนักงาน
- ♦ ทีมสนับสนุน(กองเสนา)

3. จัดทำปฏิทิน ปฏิบัติงาน

- ♦ จัดทำแผนปฏิบัติเชิงรุก (ชุดใหญ่ / ด่านน้ำ / กลางน้ำ / ปลายน้ำ)
- ♦ จัดทำระบบข้อมูลพื้นที่ปฏิบัติการ 96 ตำบล (จัดเก็บข้อมูล)
- ♦ คัดเลือกกลไกประสานงานทุกระดับ
- ♦ ร่างกรอบแผนงานบริหารจัดการ

4. กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (87 ตำบล)

กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ลุ่มน้ำหนึ่งของภาคใต้ ซึ่งตั้งอยู่บนชายฝั่งตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมด 9,807 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด จังหวัดสงขลาจำนวน 12 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสงขลา หาดใหญ่ สะเดา รัตภูมิ ระโนด สทิงพระ สิงหนคร กระแสสินธุ์ ควนเนียง นาหม่อม บางกล่ำ คลองหอยโข่ง และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ คือ อำเภอชะอวดและหัวไทร โดยแบ่งพื้นที่ออก 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นพื้นดิน มีพื้นที่ 8,761 ตารางกิโลเมตร และพื้นน้ำ 1,046 ตารางกิโลเมตรซึ่งเป็นส่วนของทะเลสาบ ซึ่งมีต้นน้ำอยู่ทางตะวันตก(เป็นเทือกเขาบรรทัด)มีสายลำคลองเล็กใหญ่ไหลลงสู่ทะเลสาบ แต่ละช่วงของฤดูกาลทะเลสาบจึงมีสภาพน้ำที่แตกต่างกัน เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ มีระบบนิเวศแบบเปิด 3 น้ำ ที่มีการผสมผสานทั้งน้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็มโดยส่วนที่เป็นทะเลสาบแบ่งออกเป็น 4 ตอนด้วยกัน ได้แก่ ส่วนบนสุดเป็นทะเลน้อย ถัดมาเป็นทะเลหลวง ทะเลสาบ และล่างสุดก็เป็นทะเลสาบสงขลา(ตอนล่าง)

มีศูนย์ประสานงานกลางอยู่ที่ศูนย์ประสานงานเครือข่ายฟื้นฟูและพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตำบลคูขุด อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมถอดหุ้ดองค์ความรู้และปฏิบัติการนำร่อง เพื่อแก้ปัญหาใน 5 กรณี ได้แก่

1. ระบบการจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำ โดยการก่อสร้างฝายกั้นน้ำชุมชน จำนวน 2 ตัว พื้นที่ดำเนินการ คือ หมู่ 4 และหมู่ 9 ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จ.พัทลุง
2. ระบบการจัดการเลี้ยงปลาน้ำจืดแบบยั่งยืน โดยการเลี้ยงปลาในกระชัง จำนวน 5 กระชัง พื้นที่ดำเนินการคือ หมู่ 7 ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จ.พัทลุง
3. ระบบการจัดการน้ำป่าพรุนครั้ง โดยการก่อสร้างฝายกั้นน้ำชุมชน จำนวน 9 ตัว พื้นที่ดำเนินการคือ ป่าพรุนครั้ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช
4. ระบบการทำนาข้าวแบบยั่งยืน โดยการทำนาข้าวพันธุ์พื้นเมืองและใช้ปุ๋ยชีวภาพ จำนวน 300 ไร่ พื้นที่ดำเนินการ คือ พื้นที่นาข้าวทุ่งควนชะลิก อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
5. การจัดการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก จำนวน 2 แหล่งน้ำ พื้นที่ดำเนินการคือ หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ และหมู่ 7 ตำบลคูขุด จังหวัดสงขลา

พื้นที่ ของลุ่มน้ำตั้งแต่ป่าต้นน้ำ ที่ราบ ปากแม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบ และพื้นที่ชายฝั่งทะเล ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ เกื้อกูล ต่อ วิถีชีวิต ของชุมชนกลุ่มต่างๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยฐานทรัพยากรที่มีความหลากหลายนี้ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งที่ก่อเกิดการ เชื่อมโยง ความสัมพันธ์ในเชิง วัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแหล่งนี้มากมาย ในปัจจุบันนี้ พื้นที่แห่งนี้ได้กลายเป็นแหล่งที่ตั้งสำคัญของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ได้แก่ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตมากมายทั้ง

สัตว์น้ำและพืชพรรณธรรมชาติต่างๆ นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งประกอบอาชีพทำมาหากินที่สำคัญของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในปัจจุบันมากกว่า 1.6 ล้านคน เช่น การเพาะปลูกผลไม้ การทำสวนยางพารา การเลี้ยงสัตว์ การทำประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และยังเป็นแหล่งกักเก็บและระบายน้ำตามธรรมชาติ การอุปโภคและบริโภคสำหรับชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ เช่น บริเวณอุทยานนกน้ำคูขุด บริเวณสทิงพระ และบริเวณโดยรอบทะเลสาบสงขลา ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในแต่ละปีมีเป็นจำนวนมาก จนส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของลุ่มน้ำทะเลสาบดังนี้

1. การพัฒนาอุตสาหกรรมบริเวณเมืองหลักรอบๆทะเลสาบ ไม่มีการจัดการ ตรวจสอบควบคุมที่ดีพอ ทำให้มีการระบายน้ำเสียลงแหล่งน้ำธรรมชาติ และทะเลสาบจนทำให้คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมจนเป็นปัญหาต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน สภาพนิเวศและทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ
2. การเกษตรและปศุสัตว์ (รวมทั้งระบบชลประทาน) การจัดการที่ขาดการวางแผน ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน การชะล้างพังทลายของดิน การใช้น้ำอย่างสิ้นเปลือง และการเปลี่ยนแปลงทางกลศาสตร์ของระบบแหล่งน้ำ การบุกรุกพื้นที่ และการปล่อยสารอินทรีย์แร่ธาตุต่างๆ ลงสู่แม่น้ำและทะเลสาบ
3. การประมง (รวมทั้งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) การจัดการที่ขาดการวางแผน ส่งผลให้มีการจับสัตว์น้ำที่แบบไม่ยั่งยืนมีความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ เกิดมลพิษต่อดินและน้ำอย่างรุนแรง และมีการบุกรุกพื้นที่ป่าพรุและป่าชายเลน
4. การท่องเที่ยวและสันทนาการ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุม จะทำให้เกิดการคุกคามต่อที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติที่เปราะบางของสิ่งมีชีวิตบางชนิด รวมถึงปัญหาน้ำเสีย ขยะมูลฝอยทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรม

5. ลุ่มน้ำปากพนัง (48 ตำบล)

มีพื้นที่ดำเนินการอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพียงจังหวัดเดียว ประกอบด้วย 6 อำเภอ 48 ตำบล ได้มีการจัดทำแผนชุมชนแล้ว 40 ตำบล เหลือเพียงในเขตเทศบาล มีแกนนำทั้งหมด 51 คน จังหวัดได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง โดยใช้เป็นพื้นที่นำร่องในการแก้ปัญหาความยากจนและ

ได้รับอนุมัติงบประมาณหนุนเสริม ได้แก่ งบเรียนรู้ เช่น พันธุ์ข้าว และงบส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น มีศูนย์ประสานงานอยู่ที่ศูนย์การเรียนรู้ตำบลรวมแก้ว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

6. ลุ่มน้ำหลังสวน (28 ตำบล)

ประกอบด้วย 4 อำเภอ สำหรับความคืบหน้า ได้มีการประชุมแกนนำระดับภูมินิเวศน์ 1 ครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจและเตรียมตั้งคณะทำงานเพื่อสนับสนุนการทำแผนชุมชนในลุ่มน้ำหลังสวนและมีการประสานงานพื้นที่พร้อมปฏิบัติการ มีการตั้งศูนย์ประสานงานอยู่ที่ตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

7. เทือกเขาสก (36 ตำบล)

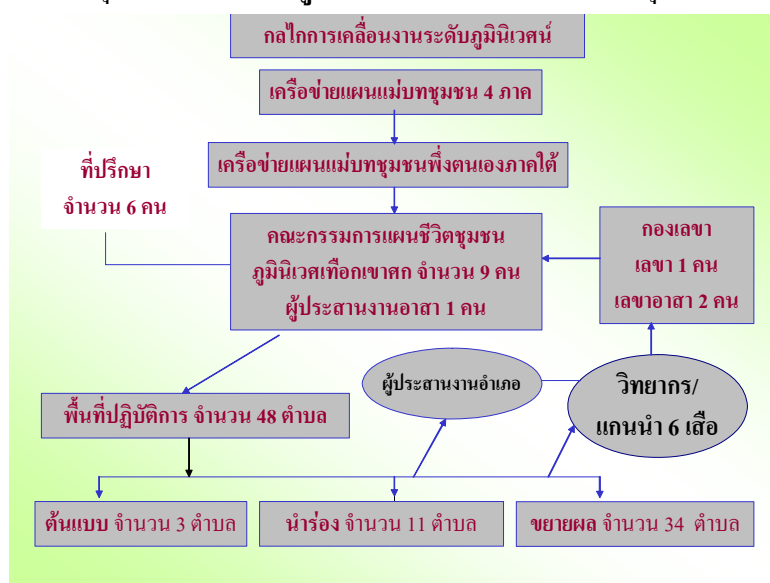
สภาพทั่วไปของเทือกเขาสก

- เป็นเทือกเขาที่แบ่งอาณาเขตภาคใต้ (กั้นกลางฝั่งอันดามันกับฝั่งอ่าวไทย)
- เป็นแหล่งกำเนิดน้ำปาดน้ำหลายสาย เช่น คลองสก คลองแสง คลองพุมดวง คลองยัน คลองอีป็น คลองพนม
- แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ป่าหายาก และสัตว์น้ำ
- เป็นแหล่งอาหาร อาชีพของคนในชุมชน
- เป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ และถิ่นกำเนิดดอกบัวผุด (ซึ่งมีที่เดียวในประเทศไทย)

เกิดแนวคิดร่วมจากชุมชน

เริ่มจากการก่อตั้งกลุ่ม “องค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำคลองสก” ขึ้นเมื่อปี 2543 เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรในเขตลุ่มน้ำคลองสกและเรียนรู้กระบวนการพึ่งพาตนเองภายในชุมชนจนกระทั่งมีการขยายพื้นที่สู่กระบวนการจัดทำแผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเอง “ภูมินิเวศเทือกเขาสก” จนถึงปัจจุบัน

ปัญหา/อุปสรรค

1. พื้นที่กว้าง การประสานงานไม่สะดวก
2. ความจำกัดของคณะทำงานระดับภูมิโนเวศ
3. ชุมชนยังขาดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการแผนชุมชน
4. ป่าไม้ยังถูกทำลาย ขาดแคลนแหล่งน้ำ ดินเสื่อมโทรม ผลผลิตด้อยคุณภาพ
5. การผลิตทางการเกษตร/โรงงานอุตสาหกรรม ไม่มีการควบคุม ตรวจสอบ ทำให้เกิดมลภาวะ อากาศเสีย ดินเสื่อม น้ำเสีย
6. ปัญหาจากการท่องเที่ยวเกิดมลภาวะ วัฒนธรรม ศีลธรรมเสื่อม ทำลายระบบนิเวศ

แนวทางแก้ไข

1. เสริมกลไกการขับเคลื่อนงาน โดยการเพิ่มผู้ประสานงานระดับอำเภอ
2. สรรหาบุคคลที่มีความพร้อมทั้งทางด้านเวลา และทางด้านจิตอาสา เพื่อพัฒนาชุมชน
3. เน้นการสร้าง ความเข้าใจ และส่งเสริมการจัดทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้เห็นเป็นรูปธรรม
4. กำหนดทิศทางร่วมระหว่างชุมชนกับภาคีภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่
5. ให้โรงงานมีระบบป้องกันระบบสุขภาวะในทุก ๆ ด้าน และเน้นเรื่องการเกษตรแบบพอเพียง
6. ให้ชุมชนเป็นคณวางแผนร่วมกับภาคีในเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

แผนงานและโครงการที่เกิดจากกระบวนการทำแผนชุมชนระดับภูมิโนเวศน์

1. กิจกรรมการจัดการเรื่องป่า
 - การปลูกป่าชุมชนในพื้นที่ปฏิบัติการ
 - การปลูกป่าริมแม่น้ำลำคลอง เพื่อช่วยลดการชะล้างหน้าดิน
2. กิจกรรมการจัดการเรื่องน้ำ
 - การปลูกป่าเสริมในป่าต้นน้ำ
 - การก่อสร้างฝายกั้นถาวร/ฝายแม้ว
 - การก่อสร้างระบบประปาภูเขา/ประปาถังสูง/ประปาผิวดิน
 - การปรับปรุงชุดลอกสระน้ำ/คูน้ำ
3. กิจกรรมการจัดการเรื่องที่ดิน
 - การส่งเสริมสนับสนุน ปรับปรุงคุณภาพดิน โดยการใช้เกษตรอินทรีย์
 - การสำรวจข้อมูลบุคคลที่ไม่มีที่ดินทำกินจริง ๆ เพื่อดำเนินการแก้ปัญหา
 - การเร่งรัดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เรื่องการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน

4. กิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม
 - การควบคุมดูแล มลพิษจากที่ต่าง ๆ (โรงงาน/โรงแรม)
 - การจัดการพลังงานทดแทน
6. กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน และวิสาหกิจชุมชน
 - ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มกิจกรรม
 - การยกระดับพัฒนากลุ่มกิจกรรม
 - สนับสนุนให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 9 พื้นที่
 - สนับสนุนการเชื่อมโยงเป็นวิสาหกิจชุมชน
7. กิจกรรมการส่งเสริมด้านคุณธรรมและวัฒนธรรมประเพณี
 - จัดให้มีพิธีการอบรมทางศาสนา
 - การจัดงานประเพณีต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม
 - จัดให้มีการอบรมด้านคุณธรรม/จริยธรรม แก่เยาวชน นักเรียน
8. กิจกรรมด้านสุขภาพชุมชน
 - การปลูกพืชปลอดสารพิษ
 - สนับสนุนการออกกำลังกาย และด้านกีฬา
 - ส่งเสริมให้มีพยาบาลชุมชน
 - การมีปศุสัตว์ชุมชน
9. กิจกรรมด้านสื่อ / องค์ความรู้
 - สนับสนุนการจัดทำสื่อโทรทัศน์/วิทยุ/สิ่งพิมพ์
 - การเชื่อมโยงข้อมูลระบบเครือข่าย
 - การประชาสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ

วันนี้คนเพื่อเกษตรกรรมมีแผนชีวิตชุมชนเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งกิจกรรมที่เกิดภายใต้แผน สามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ให้โอกาสกับชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังคำที่กล่าวว่า

“องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากร คือ ...รากฐานการพัฒนาชุมชน”

8. ลุ่มน้ำแม่กลอง (10 ตำบล)

ประเด็นเป้าหมายและยุทธศาสตร์ลุ่มน้ำแม่กลอง

1. การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนคนริมน้ำแม่กลอง
2. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ
3. การแก้ปัญหาเรื่องที่ดินที่ทำกิน โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก
4. การเชื่อมระบบการเงินของชุมชน พัฒนาระบบองค์กรการเงินให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นกลไก

กลางของการพัฒนาชุมชน

5. ระบบกองทุนสวัสดิการ และการเงินครอบครัวที่สมดุลและมีวินัยร่วมกัน
6. สร้างระบบเกษตรยั่งยืน รูปแบบสร้างความมั่นคงของอาชีพและการทำมาหากิน ให้อาชีพ

เกษตรกรรมสามารถเกิดความมั่นคงและมีศักดิ์ศรี

8. ลุ่มน้ำน้อย (23 ตำบล)

ลุ่มน้ำน้อยเปรียบเสมือนเส้นเลือดฝอยของแม่น้ำเจ้าพระยา เริ่มจากจังหวัดชัยนาทและไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอเสนา จังหวัดอยุธยา เส้นทางไหลผ่านของลุ่มน้ำไหลผ่านครอบคลุมพื้นที่ 8 อำเภอ 4 จังหวัด ตลอดเส้นทางไหลผ่านของลุ่มน้ำน้อยได้ทำให้เกิดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ได้พึ่งพาอาศัยน้ำเพื่อการเกษตรได้แก่ การทำนา ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นเหมือนอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ ข้าวที่ผลิตได้ในบริเวณดังกล่าวได้ถูกลำเลียงไปหล่อเลี้ยงคนทั้งประเทศ นอกนี่ยังมีอาชีพประมงน้ำจืดที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมน้ำ

สภาพของลุ่มน้ำน้อยในปัจจุบันต่างจากอดีต การทำการเกษตรที่ต้องอาศัยปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ทำให้สารพิษไหลลงสู่แม่น้ำ และการปล่อยน้ำเสียจากเมืองสู่แม่น้ำลำคลอง ส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ กุ้ง หอย ปู ปลา ลดลง การทำมาหากินยากลำบาก สภาพลำคลองตื้นเขิน ที่ผ่านมามีการเชื่อมโยงเครือข่ายชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และการฟื้นฟูลุ่มน้ำน้อย เช่น เครือข่ายลุ่มน้ำอ่างทอง

เครือข่ายลุ่มน้ำสิงห์บุรี แต่ก็ยังทำได้ไม่ครอบคลุมและทั่วถึง ต่อมาพื้นที่ศูนย์เรียนรู้แผนแม่บทชุมชนตำบลบางเจ้าฉ่า ได้ขยายผลแผนแม่บทชุมชนเชิงคุณภาพ 9 ตำบล ในพื้นที่อำเภอโพธิ์ทอง ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อย ซึ่งอยู่ระหว่างการจัดเก็บข้อมูลเพื่อทำแผนเชิงคุณภาพ แนวทางการเชื่อมโยงการทำแผนแม่บทชุมชนระดับภูมิโนทัศน์ โดยการเชื่อมโยงตำบลต่างๆที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำน้อยมาเรียนรู้การจัดทำแผนแม่บทชุมชนเชิงคุณภาพกับพื้นที่ 9 ตำบล โดยมีการเชิญแกนนำจากตำบลต่างๆเข้ามาเรียนรู้การทำแผน

แม่บทชุมชนที่ศูนย์เรียนรู้ตำบลบางเจ้าฉ่า นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมเครือข่ายเพื่อเกิดเป็นคณะทำงานอนุรักษ์ลุ่มน้ำครอบคลุม 3 อำเภอ ได้แก่อำเภอบางระจัน อำเภอดำรง อำเภอดำยหางระจัน ทั้งนี้การดำเนินการเพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชนระดับภูมินิเวศน์ได้มีการประสานงานกับหน่วยงานภาคีพัฒนาเข้าร่วม ได้แก่ เทศบาล อบจ. ประมง สำนักงาน

ท่องเที่ยว สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดและเขตเข้าร่วมในกระบวนการสร้างความเข้าใจอบรมวิทยากรกระบวนการ เพื่อขยายผลแผนแม่บทชุมชน จากการจัดทำแผนแม่บทชุมชน มีการบูรณาการแผนระดับตำบลต่างๆที่อยู่ริมแม่น้ำน้อยเข้ามาเป็นแผนระดับภูมินิเวศน์ ที่สำคัญได้แก่ แผนการอนุรักษ์และฟื้นฟู แผนการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ แผนการปรับภูมิทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำน้อย และแผนงานส่งเสริมการท่องเที่ยว3.5 ปัญหาและอุปสรรค

การประสานงานเพื่อให้เกิดคณะทำงานหรือแกนนำในการดำเนินการเชื่อมโยงระดับภูมินิเวศน์ค่อนข้างล่าช้า เนื่องจาก สมาชิกชุมชนบางตำบลไม่เชื่อมั่นงานภาคประชาชน หลายตำบลขาดความกระตือรือร้น เพราะความล่าช้าในการสนับสนุนงบประมาณ นอกจากนี้ พื้นที่บูรณาการระดับภูมินิเวศน์บางพื้นที่ครอบคลุมหลายจังหวัด ขาดต่อการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 4

การสนับสนุนความสามารถการจัดการศูนย์เรียนรู้ของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง

4.1 เป้าหมายของยุทธศาสตร์

การสนับสนุนความสามารถการจัดการศูนย์เรียนรู้ของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง มีเป้าหมายที่สำคัญคือ การพัฒนาให้เกิดศูนย์เรียนรู้แผนชุมชน เพื่อให้ตำบลขยายได้มาศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จำนวน 50 แห่ง กระจายอยู่ตามภาคต่างๆทั่วประเทศ โดยศูนย์เรียนรู้จะต้องมีนักจัดการความรู้ สามารถถ่ายทอดบทเรียนและประสบการณ์ แผนชุมชน มีสื่อเพื่อการเผยแพร่ให้กับตำบลข้างเคียงที่มาศึกษาดูงาน

4.2 ขั้นตอนกระบวนการ

วิธีการพัฒนาความสามารถของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง เพื่อให้เป็นศูนย์เรียนรู้หรือตำบลต้นแบบ คือ วิทยาลัยการจัดการความรู้เพื่อสังคม (วจส.) จะทำหน้าที่ในการพัฒนาโดยมีการฝึกอบรมแกนนำแผนแม่บทชุมชนในตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง ตำบลละ 5 คน เพื่อให้เป็นนักจัดการความรู้ เป็นวิทยากรทำหน้าที่เผยแพร่เรื่องแผนแม่บทชุมชน และการรวบรวมชุดประสบการณ์การจัดทำแผนชุมชนเป็นเอกสารที่สามารถนำมาเผยแพร่แก่ตำบลที่มาศึกษาดูงาน นอกจากนี้ยังมีการรวบรวมความรู้ของกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการทำแผนชุมชนในแต่ละตำบล เพื่อให้แกนนำจากตำบลขยายที่มาศึกษาดูงานทราบรายละเอียดที่ชัดเจน เช่น ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า การทำปุ๋ยอินทรีย์ การจักสาน การทำสวน น้ำยาล้างจาน การทำหัตถกรรมไม้ การทำน้ำปลา ฯลฯ

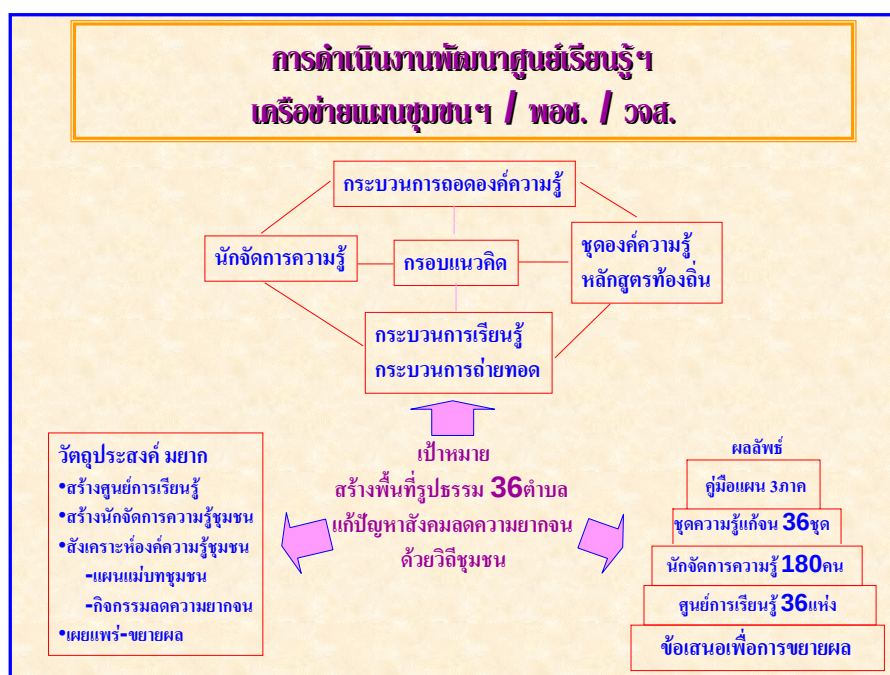
4.3 การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค มอบหมายให้วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.) ทำหน้าที่ในการพัฒนาทักษะนักจัดการความรู้ การจัดทำคู่มือแผนชุมชน การรวบรวมความรู้ประสบการณ์ และการทำสื่อเพื่อการเรียนรู้ จำนวน 36 ตำบล ครอบคลุมพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคอีสาน ยกเว้นภาคใต้ ที่มีการประสานงานกับนักวิชาการท้องถิ่นเข้ามาช่วยพัฒนาศูนย์เรียนรู้ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินการ จำนวน 15 ตำบล

4.4 ผลที่เกิดขึ้น

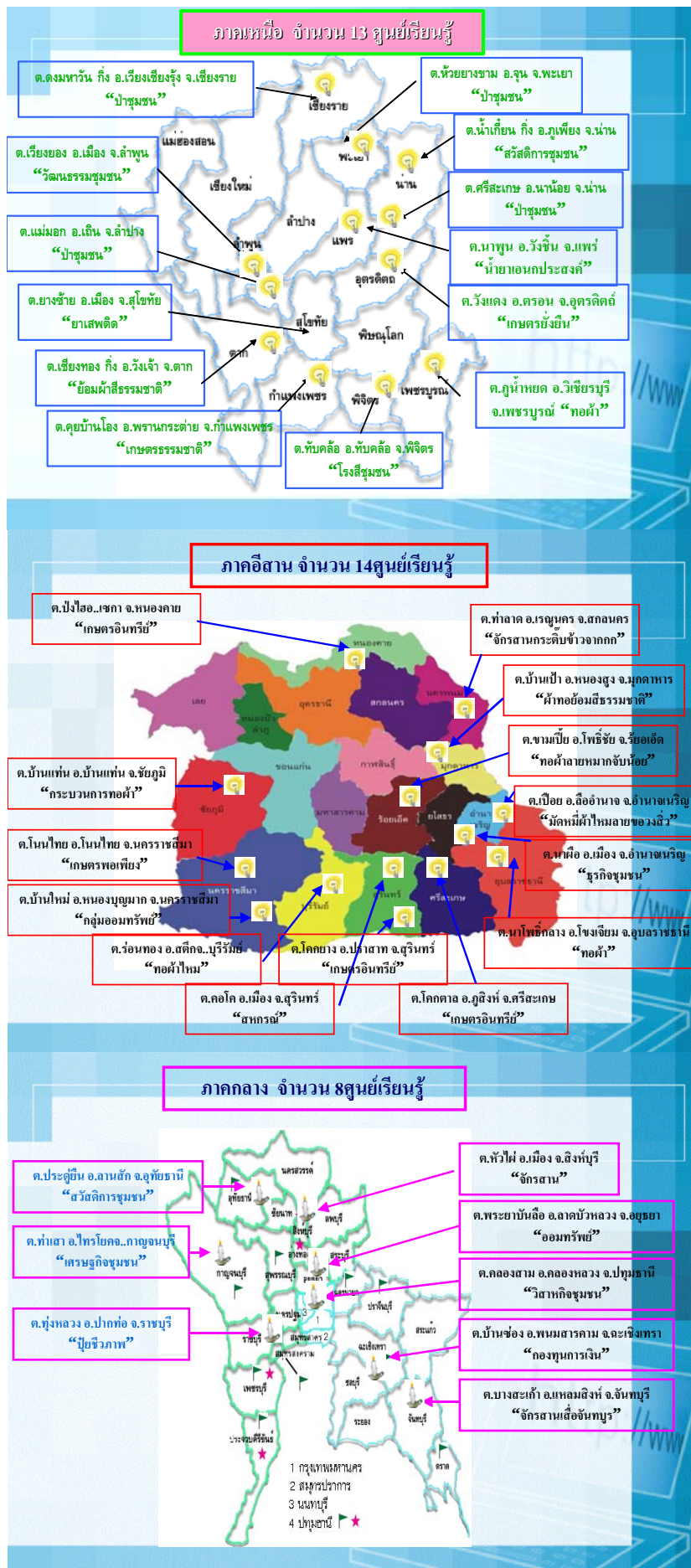
4.4.1 ดำเนินการโดยวิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.) 35 ศูนย์เรียนรู้

ได้จัดทำหลักสูตรเพื่อพัฒนาตำบลศูนย์เรียนรู้ 3 หลักสูตรได้แก่ 1) หลักสูตรการถอดองค์ความรู้เรื่องแผนชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความยากจน 2) หลักสูตรสร้างนักจัดการความรู้ 3) หลักสูตรการจัดการศูนย์เรียนรู้ ซึ่งผลจากการพัฒนาความสามารถของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง เพื่อให้เป็นศูนย์เรียนรู้หรือตำบลต้นแบบคือ มีพัฒนาตำบลต้นแบบเป็นศูนย์เรียนรู้ 35 ตำบล เกิดนักจัดการความรู้ 180 คน มีชุดประสบการณ์และองค์ความรู้ 28 เรื่อง และมีระบบบริหารศูนย์เรียนรู้ 35 ศูนย์ สามารถเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้พื้นที่ใหม่ และหน่วยงานต่าง ๆ มาดูงานอย่างกว้างขวาง

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนตำบลที่พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ ร่วมกับ วจส. 35 ศูนย์

ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ถอดองค์ความรู้	ผู้ประสานงาน
1	หัวไผ่	เมือง	สิงห์บุรี	การจัดสวน	น.ส. สุภาวดี แกมทับทิม
2	บ้านช่อง	พนมสารคาม	ฉะเชิงเทรา	กองทุนการเงิน	นางศิริพร คุณดี
3	ท่าเสา	ไทรโยค	กาญจนบุรี	เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	นายสมศักดิ์ บุญมี
4	ทุ่งหลวง	ปากท่อ	ราชบุรี	ปฏิจาภาพ	นายประสิทธิ์ ช้างแก้ว
5	คลองสาม	คลองหลวง	ปทุมธานี	วิสาหกิจชุมชน	นายประสาร แจกซอง
6	ประดู่ขึ้น	ลานสัก	อุทัยธานี	เกษตรชีวภาพ/สวัสดิการ	นายวิริยะ อินสวรรค์
7	บางสระเก้า	แหลมสิงห์	จันทบุรี	จักสานเสื่อจันทบูร	ด.ต. พัฒนพงษ์ กรุ่มเขต
8	พระยาบันลือ	ลาดบัวหลวง	อยุธยา	สวัสดิการชุมชน	นายสำลี เจริญสุข
9	เชียงทอง	วังเจ้า	ตาก	ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ	นางจันทร์ดา อุดมโกชนัน
10	เวียงยอง	เมือง	ลำพูน	วัฒนธรรม	นางวันทนี สุขมิรินทร์
11	แม่มอก	เถิน	ลำปาง	ป่าชุมชน	นางมยุเรศ แลงค์นิล
12	ภูน้ำหยด	วิเชียรบุรี	เพชรบูรณ์	ทอผ้า	นายทวี วิเศษชาติ
13	ห้วยยางขาม	จุน	พะเยา	ป่าชุมชน	นายเสริมศักดิ์ ผืนคำสอน
14	นาพูน	วังชิ้น	แพร่	น้ำยาเอนกประสงค์	นายอุทัย อินตะสุข
15	น้ำเกียน	ภูเพียง	น่าน	สวัสดิการ	นายสมชาย สิทธิกา
16	ศรีสะเกษ	น่าน้อย	น่าน	ป่าชุมชน	นางขวัญตา ยศบุญเรือง
17	ดงมหาวัน	เวียงเชียงรุ้ง	เชียงราย	ป่าชุมชน	นายสงกรานต์ โสภามา
18	คุยบ้านโอง	พราณกระต่าย	กำแพงเพชร	เกษตรธรรมชาติ	นายมนตรี จันเนตร
19	ทับคล้อ	ทับคล้อ	พิจิตร	โรงสีชุมชน	นาย บำรุง วรรณชาติ
20	ยางซ้าย	เมือง	สุโขทัย	ยาเสพติด	น.ส. กิรณา หล่ายศรี
21	วังแดง	ตรอน	อุดรดิษฐ์	ด้านการเกษตรยั่งยืน	นายพงษ์ศักดิ์ ทองอยู่
22	นาโพธิ์กลาง	โขงเจียม	อุบลราชธานี	การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ	นายสมหมาย แสงเนตร
23	เปือย	เมือง	อำนาจเจริญ	การมัดหมี่ผ้าไหมลายของงิ้ว	นายวิเชียร อุดสาหวงศ์
24	ท่าลาด	เรณูนคร	นครพนม	การสานผลิตภัณฑ์จากกก	นายภาณุพงษ์ วงศ์จำปา
25	โคกยาง	ปราสาท	สุรินทร์	เกษตรอินทรีย์	นางศรียรัตน์ ราพิงดี
26	คอโค	เมือง	สุรินทร์	เกษตรอินทรีย์	นางจันทิมา เชิดสุข
27	บ้านใหม่	หนองบุญมาก	นครราชสีมา	ป่าชุมชน	นางจินดา บุษระเกษ
28	โนนไทย	โนนไทย	นครราชสีมา	การทำนาลดต้นทุน	นางกาญจนา ภานนท์
29	บ้านแท่น	บ้านแท่น	ชัยภูมิ	กระบวนการทอผ้า	นางบำรุง เอื้อกุลไพบูลย์
30	นาฝื่อ	เมือง	อำนาจเจริญ	ธุรกิจชุมชนค้าส่ง	นายเพียร ละทาธณ
31	ป่งไฮ	เซกา	หนองคาย	ปฏิจาภาพ	นางปราณี ใจอ่อน
32	โคกตาล	ภูสิงห์	ศรีสะเกษ	เกษตรอินทรีย์	นางนงลักษณ์ บริบูรณ์
33	ร้อนทอง	สตึก	บุรีรัมย์	การทอผ้าไหม	นายสมศรี ทองหล่อ
34	ขามเฒ่า	โพธิ์ชัย	ร้อยเอ็ด	ทอผ้าลายหมากจันทน์	นางนุชัน ชูศรีทอง
35	บ้านเป่า	หนองสูง	มุกดาหาร	ลายผ้ามัดหมี่แก้วมุกดา	นายสิริพงศ์ นามเลหา

ข้อเสนอของวิทยาลัยการจัดการทางสังคม

1. บทเรียน/ข้อค้นพบ

- 1) กระบวนการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง เป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อวิเคราะห์และกำหนดแผนการดำเนินชีวิตตนเอง ได้ก่อให้เกิดชุดองค์ความรู้ชุมชนแก้ปัญหา ยากจน ซึ่งแต่ละตำบลมีอยู่อย่างหลากหลายและจำนวนมาก ต้องใช้เวลาสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเพื่อให้เห็นคุณค่า ความหมาย องค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นที่เป็นนวัตกรรม เป็นทางเลือก เป็นทางออก ในการแก้ปัญหาสังคม ลดความยากจนได้อย่างยั่งยืน
- 2) ชุดองค์ความรู้ชุมชนแก้ปัญหาความยากจน เป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นที่สามารถร่วมมือกับ สถานศึกษาพัฒนาให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น ใช้สำหรับกระบวนการเรียนการสอนใน สถานศึกษาได้ และขยายผลไปสู่เป้าหมายอื่นๆ ผ่านสถานศึกษาได้
- 3) การจัดการองค์ความรู้ชุมชนนั้น ชาวบ้าน แกนนำชุมชนเป็นเจ้าของเรื่อง เป็นผู้ดำเนินการ เป็นผู้รู้ ส่วนนักจัดการความรู้ นักจัดการทางสังคมนั้น มีทักษะเฉพาะ ดังนั้นการจัดการ ความรู้ชุมชนจึงต้องมีส่วนผสมของคนหลากหลาย เช่นเยาวชน ครู หมออนามัย อบต. และ แกนนำชุมชน
- 4) ศูนย์การเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง รวมทั้งกระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง จะ เข้มแข็ง มีรูปธรรมเป็นที่เรียนรู้ดูงาน เป็นห้องเรียนชุมชนได้จริงนั้น ต้องได้รับการ สนับสนุนให้สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตัวเอง และฝึกฝนปฏิบัติการจริงอย่างต่อเนื่อง
- 5) การบริหารจัดการเครือข่ายองค์กรชุมชน ที่มีพื้นที่กว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศนั้น มีความสลับซับซ้อน จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ และการจัดการที่ คล่องตัว รวดเร็วทันต่อการเคลื่อนไหวของชุมชนเพื่อให้การแปรแผนไปสู่การปฏิบัติได้ ดำเนินการได้อย่างทันกาล และสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

2. ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อการขยายผลระดับพื้นที่ และสาธารณะ

- 1) กำหนดพื้นที่รูปธรรมอย่างมีเป้าหมาย เป็นยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ โดยการสนับสนุนพื้นที่ รูปธรรมภายใต้หลักคิด หลักปฏิบัติ แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้แผน แม่บทชุมชนกระจายครอบคลุมพื้นที่ให้ทั่วทุกจังหวัด
- 2) การขยายผลการดำเนินงานเชิงคุณภาพ เชื่อมันแนวทางการทำงานโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ยึด หลักการขยายพื้นที่แบบพี่ช่วยน้อง เพื่อนช่วยเพื่อน สร้างการเรียนรู้จากพื้นที่รูปธรรม จาก การปฏิบัติจริงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ตามความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก
- 3) เชื่อมประสานให้คนภายนอก (OUTSIDER) ที่มีทักษะเฉพาะด้านเข้ามาหนุนเสริม กระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายแผนฯ
 - ทีมข้อมูลและสังเคราะห์องค์ความรู้

- ทิมสื่อเพื่อการเรียนรู้(คู่มือ) และสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์สู่สาธารณะ
 - ทิมปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่รูปธรรมต่อเนื่อง (ทำกระบวนการแผนให้เป็นวิถีปกติของชุมชน)
- 4) ขยายพื้นที่ทางสังคมผ่านภาคีสื่อสาร โดยการแปรชุดองค์ความรู้จากพื้นที่รูปธรรมให้เป็นสื่อชนิดต่างๆ และเชื่อมประสานกับภาคีสื่อสารเพื่อหนุนช่วยในการสร้างกระแสสังคม ใช้เครื่องมือสื่อสารทุกช่องทางเพื่อแสดงให้เห็นถึงกระบวนการแผนแม่บทชุมชน เป็นทางเลือกทางออกในการแก้ปัญหาสังคม ลดความยากจนอย่างยั่งยืนได้จริง
 - 5) การขยายผลการดำเนินงานเชิงปริมาณ ต้องจัดสรรบทบาทให้ภาคีความร่วมมือภาคส่วนต่างๆ (ภาคราชการ ภาคประชาสังคม และ สถาบันการศึกษา) เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบกระบวนการทำงานร่วมกับเครือข่ายแผนฯ จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน และวิธีงบประมาณในหน่วยงานภาคีภาคส่วนต่างๆ ได้ในที่สุด รวมทั้งขยายกระบวนการเรียนรู้แผนกระบวนการทำงานในหน่วยงานของ
 - 6) เครือข่ายแผนแม่บทควรจัดให้มีเวทีระดับจังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติร่วมกับทุกภาคส่วน และติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานในพื้นที่รูปธรรมอย่างต่อเนื่อง
 - 7) จัดตั้งศูนย์ประสานงานระดับภาคให้ชัดเจน มีทีมเชื่อมประสานความร่วมมือในระดับพื้นที่มาจากหลากหลายหน่วยงาน ทำหน้าที่ประสานกับภาคีทุกภาค โดยเฉพาะกับนโยบายผู้ว่า CEO. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อให้มีงบประมาณสนับสนุนกระบวนการทำงานแผนแม่บทชุมชน และกิจกรรมพัฒนาชุมชนภายใต้กระบวนการแผนแม่บทชุมชนอย่างต่อเนื่อง
 - 8) เชื่อมประสานกับหน่วยงานระดับนโยบาย ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อผลักดันชุดองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองเป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในท้องถิ่น และเชื่อมประสานกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เพื่อผลักดันให้กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 รวมทั้งผลักดันความรู้กระบวนการแผนแม่บทชุมชนสู่การปฏิบัติการในการแก้ปัญหาสังคม ลดความยากจน ภายใต้แผนฯ 10

4.4.2 ดำเนินการโดยนักวิชาการท้องถิ่นภาคใต้ 15 ศูนย์เรียนรู้

การดำเนินการโดยนักวิชาการท้องถิ่นภาคใต้มีวัตถุประสงค์หลักคือ

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ประสบการณ์ กระบวนการ และความรู้ชุมชนในการแก้ปัญหาสังคมลดปัญหาความยากจน
2. เพื่อนำองค์ความรู้ฯ เผยแพร่และขยายสู่ระดับนโยบาย

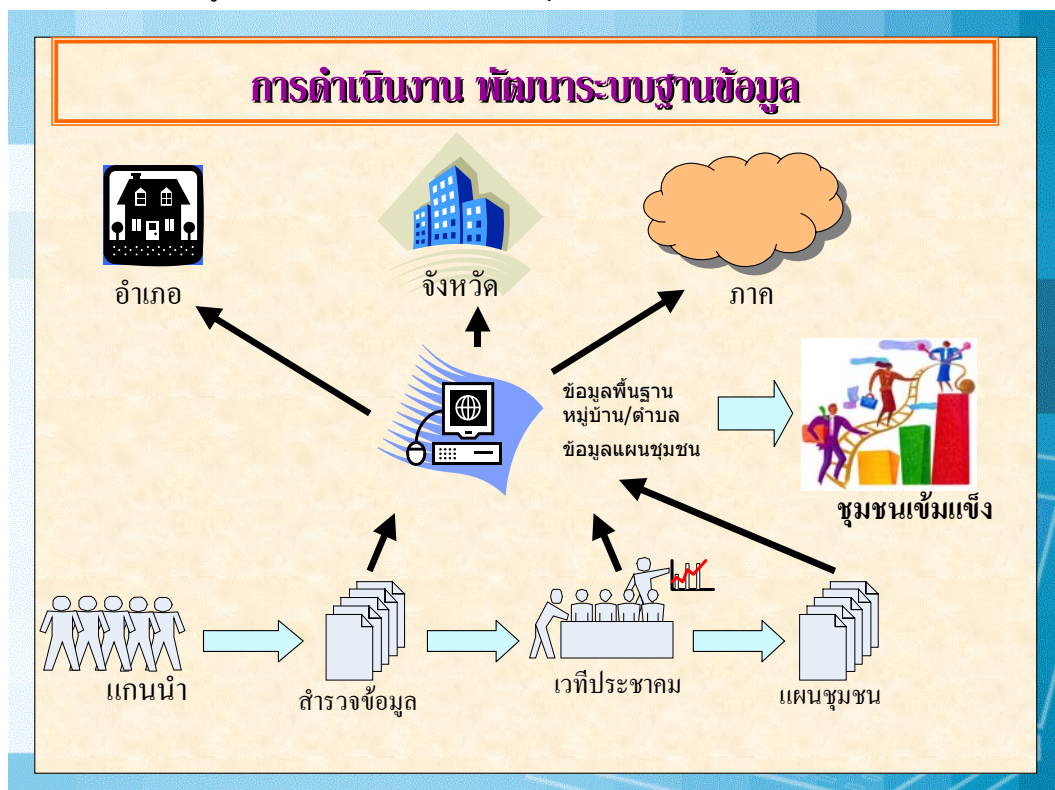

4.4.3 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลชุมชน

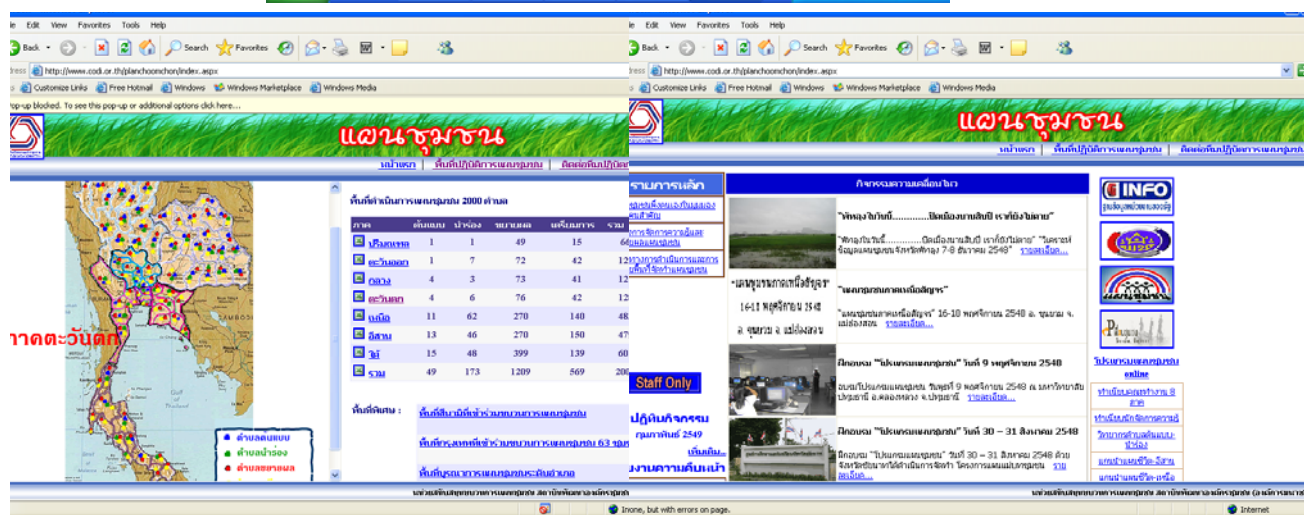
โปรแกรมแผนชุมชน.Ink

การพัฒนาระบบข้อมูลชุมชนนั้น ได้มีการพัฒนาระบบข้อมูลและฝึกอบรมให้กับตำบลที่มีความพร้อมและสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ระบบการจัดเก็บข้อมูลชุมชนให้กับชุมชนอื่นๆ ได้ โดยพัฒนาให้เป็นศูนย์สารสนเทศระดับตำบล ที่นำโปรแกรมฐานข้อมูลแผนชุมชน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานชุมชน ข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลกลุ่ม / องค์กร ข้อมูลศักยภาพ / ปัญหาของชุมชน ซึ่งมีตำบลที่ได้ดำเนินการแล้วจำนวน 219 ตำบล มีการบันทึกข้อมูลลงฐานโดยใช้โปรแกรมแผนชุมชนจำนวน 86 ตำบล ซึ่งเป็นตำบลที่มีการประสานการทำงานร่วมกับ อบต. อย่างใกล้ชิด ในการใช้สถานที่ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และบุคลากรของ อบต. เข้าร่วมในการอบรมการพัฒนาระบบข้อมูล เช่น เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน นอกจากนี้ยังได้อบรมการใช้โปรแกรมแผนชุมชนให้กับหน่วยงานภาคีพัฒนาอีก 2 จังหวัดได้แก่ กสท. จังหวัดสระแก้ว และ กสท. จังหวัดชัยนาท และได้เชื่อมโยงการใช้งานโปรแกรมแผนชุมชนกับส่วนราชการจังหวัดขอนแก่น โดยทางสำนักงานจังหวัดขอนแก่นเป็นผู้ดำเนินการ นอกจากนี้ยังได้จัดฝึกอบรมให้กับผู้ประสานงานแผนชุมชนในภาคเหนือ 15 จังหวัด เพื่อขยายผลการจัดเก็บข้อมูลลงในโปรแกรมแผนชุมชนและเชื่อมต่อบริเวณอินเทอร์เน็ต ที่ อบต. ด้วย

โดยตำบลที่พัฒนาเป็นระบบฐานข้อมูลตำบลเรียบร้อยแล้วจะกลายเป็นที่เรียนรู้ของเยาวชนในชุมชน และเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลที่สำคัญของตำบล ที่สามารถพัฒนาระดับระบบฐานข้อมูลของชุมชน เข้าสู่ระบบ IT. ได้ ทั้งกับพื้นที่ที่ทำแผนชุมชนเอง หรือกับหน่วยงาน/องค์กรภาคี และหน่วยงานอื่นๆ ให้สามารถนำข้อมูลเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

The screenshot shows a web browser window with the address bar displaying 'http://www.codi.or.th'. The page content includes the logo of the Community Organizations Development Institute (CODI), its name in Thai 'สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)' and English 'Community Organizations Development Institute (Public Organization)', and a list of services in Thai. The browser's toolbar and status bar are also visible.

4.4.4 การผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้และขยายผลเผยแพร่ต่อสาธารณะ

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค มีการผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้และขยายผลเผยแพร่ต่อสาธารณะ ดังนี้

1. เอกสารประเภทหนังสือ ประกอบด้วย

1.1 สรุปงานมหกรรมแผนชุมชน	จำนวน 5,000 เล่ม
1.2 คู่มือการจัดทำแผนชุมชน	จำนวน 6,000 เล่ม
1.3 ชุดประสบการณ์ ต.วังตะกอก, ต.ไชยราช, ต.ศรีษะเกษ	จำนวน 15,000 เล่ม
1.4 แผนชีวิตชุมชน: ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	จำนวน 4,000 เล่ม
1.5 คู่มือการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง (เอกสารประกอบการฝึกอบรม
นายอำเภองานมหกรรมแก้จน)	จำนวน 3,000 คน
1.6 คู่มือการใช้งานโปรแกรมแผนชุมชน Access	จำนวน 3,000 เล่ม

2. VCD. ประกอบด้วย

1. คู่มืองานมหกรรมแผนชุมชน	จำนวน 3,000 แผ่น
2. ฟรีเซนเตชั่น	จำนวน 3 ชุด
3. Set Up โปรแกรมแผนชุมชน: คู่มือการใช้โปรแกรมแผนชุมชน	จำนวน 1,000 แผ่น

3. สื่อวิทยุ / โทรทัศน์ รายการใจนุ้ยคุยข่าว/รายการเวทีชาวบ้าน/รายการวิทยุชุมชนคนไท

4.5 ปัญหาและอุปสรรค

- ตำบลนาร่องหลายตำบลยังไม่ได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้อย่างแท้จริง
- นักจัดการความรู้ในตำบลเข้าร่วมกระบวนการไม่ต่อเนื่อง
- กระบวนการพัฒนาระดับข้อมูลองค์ความรู้ยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากใช้ข้อมูลเดิมจากการดำเนินงานที่ผ่านมา

ยุทธศาสตร์ที่ 5

สนับสนุนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและอบรมเพิ่มทักษะวิทยากรกระบวนการ

5.1 เป้าหมายของยุทธศาสตร์

การสนับสนุนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวิทยากรกระบวนการแผนมีเป้าหมายที่สำคัญคือเกิดแกนนำชุมชนที่มีทัศนคติ ความรู้ ทักษะ ในการทำแผนชุมชนและสามารถส่งเสริมกระบวนการแผนชุมชนให้ขยายผลได้อย่างกว้างขวางและเกิดรวมตัวกันเป็นเครือข่ายแกนนำหรือวิทยากรกระบวนการระดับจังหวัด ภาค ประเทศ

5.2 ขั้นตอนกระบวนการ

กระบวนการในการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวิทยากรกระบวนการแผนชุมชนคือการค้นหาแกนนำที่มีความสนใจ จัดฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการ และสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย โดยกระบวนการถ่ายทอดประสบการณ์ตามกระบวนการและแลกเปลี่ยนแบบไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการแผนชุมชน

5.3 การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค สนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรมวิทยากรกระบวนการภายใต้หลักเกณฑ์ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการอบรมสัมมนา

5.4 ผลที่เกิดขึ้น

เกิดกลไกการจัดการทุกระดับ (22,997 หมู่บ้าน, 2,000 ตำบล, 21 อำเภอ, 5 จังหวัด, 13 ภูมิภาค) มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการแผนชุมชนเพื่อต่อยอดการทำกิจกรรมกับงานทุกประเด็น และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการและการประสานเชื่อมโยงระดับจังหวัด มีพื้นที่ปฏิบัติการจริงจำนวน 339 คน เกิดวิทยากรกระบวนการในตำบลต้นแบบและตำบลนำร่องเพื่อยกระดับวิทยากรกระบวนการเรื่องแผนชุมชนให้มีความเข้มข้นและสามารถขยายผลและส่งเสริมการจัดทำแผนชุมชนในตำบลที่สนใจทำแผนชุมชน มีจำนวน 905 คน โดยแกนนำเหล่านี้ จะต้องทำหน้าที่อบรมเป็นพี่เลี้ยง ให้พื้นที่ตำบลขยายทำให้มีวิทยากรกระบวนการให้กับพื้นที่ตำบลขยาย จำนวน 3,716 คน นอกจากนี้ยังมีแกนนำแผนชุมชนระดับตำบลที่เข้าร่วมทำแผนชุมชน จำนวน 21,372 คน

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนผู้นำการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายแผนชุมชน ปี 2548-2549

ประเภทการพัฒนาคน	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ตะวันออก	ตะวันตก	ปริมณฑล	ภาคใต้	พัทลุง	กรุงเทพ	รวม
1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง	42	92	35	17	22	13	75	21	22	296
2. วิทยากรตำบลต้นแบบ/นำร่อง	263	225	31	50	40	5	248	21	93	926
3. วิทยากรตำบลขยายผล	75	1,525	365	380	200	12	1,235	162	142	3,716
4. แกนนำแผนชุมชนระดับตำบล	5,825	4,285	460	6,900	315	314	1,958	1,080	235	21,372
5. นักจัดการความรู้	65	73	15	10	10	5	75	0	0	253
6. นักจัดการระบบข้อมูล	174	6	28	52	22	148	4	0	0	434
รวม	6,444	6,206	934	6,979	609	497	3,595	492	1,284	27,040

5.5 ปัญหาและอุปสรรค

การฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการเข้มข้นจากตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมขาดความต่อเนื่องมีการเปลี่ยนคนเข้าอบรมทำให้ต้องเริ่มต้นทำความเข้าใจใหม่ ทำให้วิทยากรกระบวนการเข้มข้นตำบลต้นแบบ ตำบลนำร่อง บางส่วนไม่สามารถทำหน้าที่ขยายองค์ความรู้ด้านการจัดทำแผนแม่บทชุมชนสู่ตำบลที่สนใจได้ ขาดเทคนิคในการถ่ายทอดประสบการณ์ และวิธีการ

ส่วนการจัดหลักสูตรในการพัฒนาวิทยากรกระบวนการจัดทำแผนแม่บทในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน (หลักสูตร) ทำให้ไม่มีความเป็นเอกภาพในการดำเนินงานตามขั้นตอนแผนแม่บทชุมชน กระบวนการได้มาซึ่งวิทยากรกระบวนการไม่สมบูรณ์ บางส่วนไม่เข้าใจหลักคิดของกระบวนการแผนแม่บทชุมชน และการเป็นวิทยากรกระบวนการ

คณะทำงานระดับภาคหรือที่เรียกว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงบางส่วนขาดการยอมรับจากภาครัฐ ทำให้การประสานงานเพื่อดำเนินการแผนฯ ไม่ราบรื่น

ปัญหาและอุปสรรค จากการขับเคลื่อนแผนชุมชนพึ่งตนเอง โดยภาคประชาชน

ระดับพื้นที่ปฏิบัติการ

1. โครงสร้างการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ผ่านมาเป็นระบบสั่งการ ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น
2. กระบวนการพัฒนาที่ต้องเปลี่ยนวิธีคิดของคนต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้และ สัมประสมบ่มเพาะอย่างต่อเนื่อง

ระดับนโยบาย

1. หน่วยงานสนับสนุนในส่วนกลางขาดการบูรณาการและความเข้าใจในวิถีชีวิตของชุมชนจึงทำให้พื้นที่เกิดความสับสนในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน
2. แผนชุมชนเกิดจากกระบวนการชาวบ้านแต่ขาดช่องทางการนำเสนอต่อนโยบาย เช่น สดจ. ชาติ จึงทำให้ขาดพื้นที่ยื่นทางสังคม
3. ขบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นยังขาดช่องทางการใช้สื่อสาธารณะเพื่อการขยายผลให้เห็นคุณค่าของภาคประชาชน

คุณค่าที่ค้นพบจากกระบวนการแผนชุมชน

1. แผนชุมชนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นค้นพบตัวเอง สร้างจิตสำนึกใหม่ เปลี่ยนวิธีคิด เกิดความสมานฉันท์ ร่วมกันแก้ไขปัญหาสังคมและลดปัญหาความยากจนของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แผนชุมชนเป็นเครื่องมือวิจัยของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน ที่ทรงพลัง อันจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางปัญญา
3. แผนชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงเครือข่ายแผนชุมชนทุกระดับ อันจะนำมาซึ่งพลังการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง
4. ขบวนการแผนชุมชนได้ค้นพบนวัตกรรม การบริหารจัดการโดยองค์กรชุมชน ทำให้ลดต้นทุนการพัฒนาและสามารถไปต่อยอดงบประมาณของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ
5. สถาบัน หน่วยงาน ที่มีบทบาทส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นต้องมีบทบาทในการหนุนเสริมเชิงยุทธศาสตร์และสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการพัฒนาภาคประชาชนให้บรรลุตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์
6. กระบวนการแผนชุมชนได้ค้นพบภูมิปัญญา วัฒนธรรมและฐานทรัพยากร เป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้วิถีชีวิตที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาสังคมลดความยากจนอย่างยั่งยืน

การสนับสนุนการบริหารจัดการ โครงการจัดการความรู้และขยายผลแผนชุมชนเอาชนะความยากจน

การบริหารจัดการด้านการเงินของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

การบริหารจัดการด้านการเงินของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง มีกลไกการทำงานโดย คณะประสานงานเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และภาคีการพัฒนาเป็นกองเลขา เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองระดับตำบล ที่จะดำเนินการโครงการหรือกิจกรรม ต้องเสนอโครงการหรือกิจกรรมตามแผนงานต่อเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองระดับภาค เพื่อขออนุมัติ และคณะกรรมการระดับภาครวบรวมกิจกรรมและโครงการเป็นแผนงานระดับภาค เสนอต่อคณะประสานงานเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค เพื่อเห็นชอบตามแผนงานของภาคนั้นๆ โดยแต่ละภาคจะต้องดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้ ทั้งนี้งบประมาณโครงการจะแบ่งออกเป็น

1. หมวดงานพัฒนาและขับเคลื่อนแผนชุมชน

- 1.1 งบประมาณสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ จำนวน 1,778 ตำบล
- 1.2 งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของตำบลต้นแบบ/นาร่อง จำนวน 222 ตำบล
- 1.3 งบประมาณสนับสนุนการเชื่อมโยงบูรณาการแผนชุมชนระดับอำเภอ จังหวัด ภูมิภาค ภูมิโนเวศน์
- 1.4 งบประมาณสนับสนุนความสามารถการจัดการศูนย์เรียนรู้ของตำบลเป้าหมาย จำนวน 50 ตำบล
- 1.5 งบประมาณสนับสนุนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวิทยากรกระบวนการแผนชุมชน

2. หมวดงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการ

งบประมาณหมวดที่ 1 เป็นงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนการจัดเวทีประชุมทำความเข้าใจ ประชุมเชิงปฏิบัติการ และพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง/การสร้างวิทยากรกระบวนการของคณะทำงานระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค

ส่วนงบประมาณหมวดที่ 2 ซึ่งเป็นงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการ จะเป็นลักษณะเงินงบประมาณสนับสนุนให้แก่ คณะทำงานระดับภาค คณะประสานงาน และกองเลขาเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง ทั้ง 4 ภาค ในการประชุมคณะทำงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การปฏิบัติงานของคณะประสานงาน คณะทำงานระดับภาค กองเลขา และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ของศูนย์ประสานงาน

ซึ่งการใช้จ่ายงบประมาณในการดำเนินการหรือจัดเวทีจะต้องมีเอกสารการใช้จ่ายและเอกสารประกอบการเบิกจ่าย รวมถึงหลักเกณฑ์การใช้จ่ายงบประมาณ ดังนี้

- 2.1 ใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่รับเงินสนับสนุน
- 2.2 เป็นไปตามมติ/ข้อตกลง และกรอบเกณฑ์ ในการบริหารจัดการของเครือข่าย
- 2.3 เป็นรายจ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรง กับการดำเนินการของโครงการฯ
- 2.4 การรับ-จ่าย เงินงบประมาณ เอกสารประกอบครบถ้วน สมบูรณ์ ถูกต้อง โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้
- 2.5 มีระบบการรายงานผลการดำเนินโครงการและการจัดทำบัญชีที่เป็นปัจจุบัน

การบริหารจัดการของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค ได้มีส่วนการเงินและบัญชี สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ทำความเข้าใจเพิ่มเติมในเรื่องการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร เพื่อรับเงินสนับสนุนและผู้มีอำนาจเบิก-ถอนเงิน

1. เปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์โดยชื่อบัญชีเงินฝากจะต้องเป็นชื่อเดียวกับเครือข่าย/โครงการ ที่ขอรับการสนับสนุนจาก พอช. การเบิกถอนเงินต้องมีผู้มีอำนาจร่วมลงนามอย่างน้อย 2 ใน 3 คน โดยผู้มีอำนาจสั่งจ่ายเงินจากบัญชีเงินฝากธนาคารจะต้องเป็นไปตามมติที่ประชุมคณะกรรมการโครงการนั้น
2. เอกสารที่ใช้ประกอบในการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร เพื่อรับเงินสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองระดับภาค จะต้องใช้เอกสาร ดังนี้
 1. รายงานการประชุมของเครือข่ายฯ ซึ่งมีมติให้เปิดบัญชีเงินฝากโดยมีรายละเอียด ดังนี้
 - เปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์
 - ชื่อบัญชีเงินฝาก โดยใช้ชื่อเครือข่าย/โครงการ
 - ผู้มีอำนาจสั่งจ่ายเงินและเงื่อนไขการสั่งจ่ายเงิน
 2. สำเนาทะเบียนบ้าน และสำเนาบัตรประชาชนของผู้มีอำนาจสั่งจ่ายเงิน
 3. หนังสือรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน ซึ่งออกโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองระดับภาค
4. บัญชีเงินฝากที่จะรับการสนับสนุนไม่สามารถใช้ ATM. ในการเบิกจ่าย หรือไม่นำเงินฝากอื่นๆมาปนกับเงินในบัญชี

3. อำนาจการอนุมัติการเบิก-จ่าย งบประมาณ

การอนุมัติเบิกจ่ายงบประมาณสนับสนุน จะต้องเป็นมติของที่ประชุมคณะกรรมการโครงการ โดยได้รับมอบหมายจากที่ประชุม

การติดตามตรวจสอบและพัฒนาระบบมี 3 ลักษณะ คือ

1. การติดตามโครงการโดยกระบวนองค์การชุมชน
2. การติดตามโครงการโดยคณะทำงานติดตามและสนับสนุนงานโครงการฯ
3. การติดตามโครงการโดยองค์กรของรัฐ

การเบิกจ่ายเงินงบประมาณสนับสนุนโครงการ เมื่อนำเงินมาใช้สนับสนุนงานตามโครงการที่ได้รับการอนุมัตินั้น ในเบื้องต้นจะมีการตรวจสอบเอกสารการดำเนินการโดยกระบวนองค์การชุมชนเอง เจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นกองเลข และสำนักงานตรวจสอบเงินแผ่นดินหรือหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

4. การใช้งบประมาณของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค ได้ดำเนินการตามแผนงานและงบประมาณถึงเดือนมีนาคม 2549 โดยใช้งบประมาณในการดำเนินงานจำนวนเงินทั้งสิ้น 100,743,187.38 บาท (หนึ่งร้อยล้านเจ็ดแสนสี่หมื่นสามพันหนึ่งร้อยแปดสิบเจ็ดบาทสามสิบแปดสตางค์) แยกเป็นรายภาคดังนี้